

แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรเลขที่ 116

REGIONAL OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS 11
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH NO. 116

แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
จังหวัดอุบลราชธานี

โดย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทน รวมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 จำนวน 104 ตัวอย่าง แบ่งเป็น เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่โครงการฯ 26 กลุ่ม จำนวน 52 ราย และเกษตรกรที่อยู่นอกพื้นที่โครงการฯ จำนวน 52 ราย โดยใช้ทฤษฎีต้นทุน และวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จากนั้นกำหนดแนวทางการพัฒนาการผลิตด้วย TOWS Matrix ในการกำหนดกลยุทธ์ ผลการศึกษา มีดังนี้

ต้นทุนและผลตอบแทน พบว่า ในพื้นที่โครงการฯ มีต้นทุนการผลิตรวม 6,629.35 บาทต่อไร่ หรือ 5.71 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,161.95 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา 8.10 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีผลตอบแทนสุทธิ 2,782.45 บาทต่อไร่ หรือ 2.39 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนนอกพื้นที่โครงการฯ มีต้นทุนการผลิต 6,878.39 บาทต่อไร่ หรือ 6.28 บาทต่อกิโลกรัม มีผลผลิตต่อไร่ 1,095.08 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา 8.00 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีผลตอบแทนสุทธิ 1,882.25 บาท หรือ 1.72 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งนี้ ในพื้นที่โครงการฯ มีผลตอบแทนที่สูงกว่านอกพื้นที่โครงการฯ 900.20 บาท

สำหรับแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากการวิเคราะห์ด้วย TOWS Matrix ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่ม ให้มีการยกระดับการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน 2) ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาท 4) ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาแรงงาน และพัฒนาระบบจัดการน้ำเชิงบูรณาการ 5) ส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนด้วยวิถีกลุ่ม การรวมกลุ่มจัดซื้อจัดหาปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิต การบริหารจัดการแรงงานและเครื่องจักรส่วนกลาง และ 6) ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำในการวางแผนการผลิตที่รองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมการทำประกันภัยผลผลิต

ข้อเสนอแนะ ด้านการผลิต สนับสนุนงบประมาณและเครื่องมือให้กลุ่มแปลงใหญ่สามารถบริหารจัดการการผลิตได้อย่างครบวงจร ส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตอย่างยั่งยืน ผ่านการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภัณฑ์ และลดการใช้สารเคมี รวมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำและโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรในพื้นที่เสี่ยงภัย ด้านการตลาด สนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เพื่อลดความเสี่ยงในด้านราคา และพัฒนาระบบข้อมูลตลาดและราคาที่เข้าถึงง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการผลิต

คำสำคัญ: ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์, โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่, ต้นทุนและผลตอบแทน, แนวทางการพัฒนาการผลิต

Abstract

This study analyzes development guidelines for maize production within the Large-Scale Farming (LSF) Extension System in Ubon Ratchathani Province. The primary objectives are to evaluate production costs and returns and to identify strategic development pathways. Data were collected via structured interviews with 104 off-season (second-crop) maize farmers, comprising 52 LSF project participants across 26 groups and 52 non-participants. The research framework incorporates cost theory and environmental scanning, utilizing the TOWS Matrix to formulate production strategies. The results are as follows:

The cost-return analysis indicates that LSF participants incurred a total production cost of 6,629.35 THB/rai (5.71 THB/kg) with an average yield of 1,161.95 kg/rai. At a **farm-gate price** of 8.10 THB/kg, these farmers achieved a net return of 2,782.45 THB/rai (2.39 THB/kg). In contrast, non-participants incurred higher costs of 6,878.39 THB/rai (6.28 THB/kg) with a lower yield of 1,095.08 kg/rai. Sold at 8.00 THB/kg, their net return was 1,882.25 THB/rai (1.72 THB/kg). Overall, LSF project participation resulted in a significantly higher net return of 900.20 THB/rai compared to conventional farming.

Strategic analysis via the TOWS Matrix yielded six development strategies: 1) Strengthening group integration to elevate quality to standardized levels; 2) Enhancing knowledge management to boost production efficiency and yield; 3) Modernizing human resources and operational systems to foster professionalism and engage the younger generation; 4) Integrating technology and innovation to address labor shortages and develop integrated water management; 5) Optimizing cost management through collective action, including bulk input procurement and centralized machinery management; and 6) Implementing precision farming and crop insurance to mitigate climate-related risks.

In terms of production, the study recommends allocating budgets and equipment for integrated LSF management, promoting sustainable cost reduction through organic fertilizers and biocontrol agents, and upgrading water infrastructure in high-risk areas. With respect to marketing, recommendations include formalizing systematic market linkages between farmer groups and local feed mills, utilizing forward contracts to mitigate price volatility, and developing accessible market intelligence systems for informed production planning.

Keywords: Maize, Large-Scale Farming (LSF), Costs and returns, Production development, TOWS Matrix

คำนำ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยจังหวัดอุบลราชธานีเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญที่มีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปัจจุบันยังมีความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ การศึกษาข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทน และแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบการพิจารณาจัดทำแนวทางในการพัฒนา การผลิต รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การศึกษาค้นคว้านี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ตลอดจนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11 ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจต่อไป

ส่วนวิจัยและประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11

พฤษภาคม 2569

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ข)
Abstract	(ค)
คำนำ	(ง)
สารบัญตาราง	(ฉ)
สารบัญภาพ	(ช)
สารบัญตารางผนวก	(ณ)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 วิธีการวิจัย	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี	7
2.1 การตรวจเอกสาร	7
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	12
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไป	21
3.1 สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	21
3.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	30
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	35
4.1 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน	35
4.2 แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี	40
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	55
5.1 สรุปผลการศึกษา	55
5.2 ข้อเสนอแนะ	56
บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก	61

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างแยกตามอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี	4
ตารางที่ 3.1 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	21
ตารางที่ 3.2 ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	22
ตารางที่ 3.3 ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	23
ตารางที่ 3.4 ปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	23
ตารางที่ 3.5 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อเมริกันชั้น 2 ตลาดชิคาโก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	24
ตารางที่ 3.6 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของไทย ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67	25
ตารางที่ 3.7 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของไทย และแยกรายภาค ปีเพาะปลูก 2566/67	26
ตารางที่ 3.8 การใช้ในประเทศ การส่งออก และการนำเข้า ของไทย ปี 2562 – 2566	28
ตารางที่ 3.9 ราคาที่เกษตรกรขายได้ ราคาโรงงานอาหารสัตว์รับซื้อ และราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ปี 2562 – 2566	29
ตารางที่ 3.10 ข้อมูลด้านการผลิตและตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดอุบลราชธานี ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67	30
ตารางที่ 3.11 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67	32
ตารางที่ 3.12 ข้อมูลด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67	34
ตารางที่ 4.1 ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริม การเกษตรแบบแปลงใหญ่	36
ตารางที่ 4.2 ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริม การเกษตรแบบแปลงใหญ่	38
ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่	40
ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อน ของกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้วย 7s McKinsey	42
ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้วย PESTEL	45

(ช)

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.6 สรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มเกษตรกรผลิต ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่	47
ตารางที่ 4.7 การกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix	50

(ช)

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 กรอบ 7-S ของแมคคินซี (7-S Framework of McKinsey)	16
ภาพที่ 2.2 TOWS Matrix: Threats – Opportunities – Weaknesses – Strengths	18

(ณ)

สารบัญตารางผนวก

	หน้า
ตารางผนวกที่ 1.1 จำนวนแปลงการผลิต และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 – 2566	74

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงด้านวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ จากข้อมูลการผลิตและการค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ในปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า มีผลผลิตรวม 1,218.43 ล้านตัน โดยประเทศผู้ผลิตหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน และบราซิล ขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูก 6.28 ล้านไร่ ผลผลิตรวม 4.61 ล้านตัน ขณะที่ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศมีปริมาณมากถึง 8.99 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปริมาณผลผลิตในประเทศยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด สาเหตุสำคัญของความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศมาจากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ประกอบกับข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพและคุณภาพของผลผลิตในประเทศ โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงฤดูฝน ซึ่งทำให้ผลผลิตมีความชื้นสูง ไม่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่ตลาดต้องการ ส่งผลให้เกษตรกรได้รับราคาจำหน่ายในระดับต่ำ แม้ว่าปริมาณผลผลิตรวมของประเทศจะต่ำกว่าความต้องการใช้ก็ตาม จากข้อจำกัดดังกล่าว การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน พฤศจิกายน - ธันวาคมและเก็บเกี่ยวในช่วงเดือน มีนาคม - เมษายนของปีถัดไป เป็นการปลูกหลังฤดูทำนาและเก็บเกี่ยวในช่วงที่ไม่ประสบปัญหาฝนตกหนัก จึงเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพผลผลิตเนื่องจากสามารถลดความชื้นของเมล็ด เพิ่มคุณภาพให้ตรงตามความต้องการของตลาด และช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยปี 2567 ประเทศไทยมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 รวม 0.54 ล้านตัน โดยภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตหลัก มีผลผลิต 0.41 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 77.40 รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลผลิต 0.11 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 19.91 และภาคกลาง ผลผลิต 0.01 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 2.69 ของผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญที่มีบทบาทเด่นด้านการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 โดยมีพื้นที่เพาะปลูก 81,862 ไร่ ผลผลิต 66,378 ตัน แบ่งเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปริมาณ 5,124 ตัน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปริมาณ 61,254 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) โดยจังหวัดอุบลราชธานีมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มากเป็นอันดับ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับ 2 ของประเทศ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 56.51 และร้อยละ 13.29 ตามลำดับ ทั้งนี้ จังหวัดอุบลราชธานีมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 กว่าร้อยละ 90 ของผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่จังหวัดผลิตได้ทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสำคัญของพื้นที่ดังกล่าวในระบบการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศ แหล่งผลิตที่สำคัญในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ อำเภอเดชอุดม อำเภวารินชำราบ อำเภอสำโรง อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอ

นาเยี่ย อย่างไรก็ตาม แม้จังหวัดอุบลราชธานีจะเป็นแหล่งผลิตสำคัญ แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาด้านประสิทธิภาพการผลิต ต้นทุนการผลิต และการบริหารจัดการการผลิตในระดับกลุ่มเกษตรกร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ภายใต้แนวคิด “ตลาดนำการผลิต” และการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา รวมถึงการพัฒนา ระบบส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ ซึ่งมุ่งเน้นให้เกษตรกรรวมกลุ่ม บริหารจัดการร่วมกัน ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตต่อหน่วย และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ในจังหวัดอุบลราชธานี มีการดำเนินโครงการแปลงใหญ่อย่างต่อเนื่อง และมีแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 26 แปลง ครอบคลุม พื้นที่ 16,944 ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมกว่า 1,150 ครัวเรือน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11 ได้เห็นถึงความสำคัญของการเพิ่มผลผลิตสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงคุณภาพยังไม่ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมทั้งการบริหารจัดการ ในระบบส่งเสริม การเกษตรแบบแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จึงได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งใช้เป็นแนวทาง ในการวางนโยบาย การปรับปรุง การพัฒนาการผลิต ตลอดจนขีดความสามารถในการผลิตของเกษตรกรในอนาคต อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร ในและนอก พื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

1.3.1 ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วย ประธาน และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จากการรายงานข้อมูล ของกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2567 มีจำนวนทั้งสิ้น 26 กลุ่ม (ณ วันที่ 1 กันยายน 2567) และเกษตรกรนอก พื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

1.3.2 พื้นที่ที่ศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.3 ระยะเวลาของข้อมูล ข้อมูลการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67

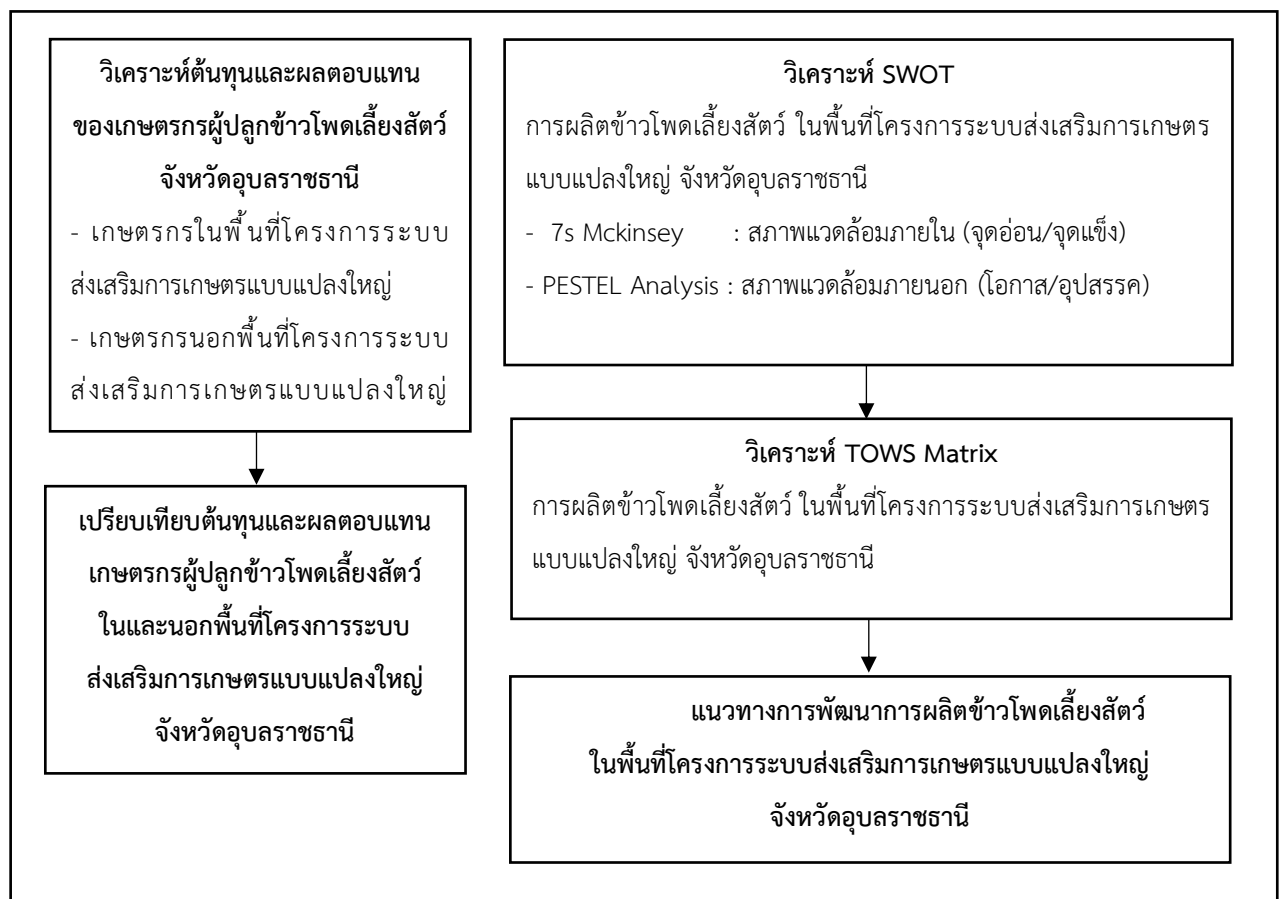
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.4.1 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 หมายถึง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เพาะปลูกที่ทำการเพาะปลูกระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2566 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2567 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

1.4.2 การพัฒนาการผลิต หมายถึง การปรับเปลี่ยนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต การเพิ่มคุณภาพการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการที่ดี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

1.5 วิธีการวิจัย

1.5.1 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้มีกรอบการศึกษาที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร รวมถึงรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการและเอกชน โดยรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการ ดังนี้

เก็บรวบรวมข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดตัวอย่างจากข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะของข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneous) โดยกำหนดตัวอย่างจากกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 26 กลุ่ม โดยสัมภาษณ์กลุ่มละ 2 ราย ได้แก่ ประธานกลุ่ม 1 ราย และสมาชิก 1 ราย ทำให้ได้จำนวนตัวอย่าง 52 ราย แบ่งเป็น ประธาน จำนวน 26 ราย และสมาชิก จำนวน 26 ราย และนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 52 ราย รวมทั้งหมดจำนวน 104 ราย ดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างแยกตามอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี

อำเภอ	จำนวนกลุ่ม ที่เข้าร่วมโครงการ	สมาชิกในกลุ่ม โครงการระบบ	จำนวนตัวอย่าง เกษตรกร ที่อยู่ในพื้นที่โครงการ	จำนวนตัวอย่าง เกษตรกร ที่อยู่นอกพื้นที่โครงการ	รวมจำนวนตัวอย่าง เกษตรกรที่อยู่ในและ นอกพื้นที่โครงการ
	ระบบส่งเสริม	ส่งเสริม	ระบบส่งเสริม	ระบบส่งเสริม	ระบบส่งเสริม
	การเกษตร	การเกษตร	การเกษตรแบบ	การเกษตรแบบ	การเกษตรแบบ
	แบบแปลงใหญ่	แบบแปลงใหญ่	แปลงใหญ่ (ราย)	แปลงใหญ่ (ราย)	แปลงใหญ่ (ราย)
	(กลุ่ม)	(ราย)			
เดชอุดม	13	636	26	26	52
วารินชำราบ	6	237	12	12	24
ทุ่งศรีอุดม	4	132	8	8	16
นาเยีย	1	41	2	2	4
น้ำยืน	1	67	2	2	4
ม่วงสามสิบ	1	37	2	2	4
รวมกลุ่ม ตัวอย่างทั้งสิ้น	26	1,150	52	52	104

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี, 2567

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ งานวิจัยของหน่วยงาน ภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้เครื่องมือทางสถิติอย่างง่ายในการอธิบายรูปแบบของค่าสัดส่วน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากกลุ่มตัวอย่าง

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน โดยใช้ 7s Mckinsey วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็ง – จุดอ่อน ใช้เครื่องมือ PESTEL Analysis วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาส – อุปสรรค จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ด้วย TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ เป็นแนวทางการในการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการและวางแผนการผลิต การตลาดสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากรายย่อยไปสู่การผลิตในระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่มากขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน

1.6.2 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการส่งเสริมเกษตรกร ในโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร การลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต และยกระดับคุณภาพผลผลิตสู่มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมถึงการบริหารจัดการแปลงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการผลิตและการตลาด

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) รายงานสถานการณ์การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2561/62 – 2565/66 พบว่า เนื้อที่เก็บเกี่ยวของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงร้อยละ 0.69 และผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.78 โดยในปี 2565/66 มีเนื้อที่เก็บเกี่ยว 6.67 ล้านไร่ มีผลผลิตรวม 4.95 ล้านตัน ซึ่งมีแหล่งผลิตใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ มีผลผลิตรวม 3.35 ล้านตัน รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลผลิตรวม 0.91 ล้านตัน และภาคกลาง มีผลผลิตรวม 0.69 ล้านตัน ด้านการตลาดประเทศไทยมีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ ขณะที่ผลผลิตในประเทศ มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ ทำให้มีการนำเข้าวัตถุดิบทดแทน เช่น ข้าวสาลี และกากข้าวโพดที่เหลือจากขบวนการผลิตเอทานอลมาใช้ทดแทนในการผลิตอาหารสัตว์ สำหรับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยราคาที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา ในปี 2566 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 9.02 บาท ลดลงจากปี 2565 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 10.28 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.3 เนื่องจากราคาในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2566 ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก และเกษตรกรมีการเก็บเกี่ยวในช่วงฝนตกชุก ทำให้ผลผลิตมีความชื้นสูง ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพต่ำ ราคาจึงมีแนวโน้มปรับตัวลดลง ทั้งนี้ ปี 2566 มีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ จำนวน 8.73 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 8.11 ล้านตัน ในปี 2565 คิดเป็นร้อยละ 3.21 เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากรสัตว์ในภาคอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะไก่เนื้อ โคเนื้อ และสุกร เป็นต้น

บุญญาพร รักษาพงษ์ (2565) ศึกษาการจัดการการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกษตรกรแปลงใหญ่ในอำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1) พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำไม่ท่วมขังเตรียมดินโดยการไถดะ และไถแปร พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่นิยมปลูกส่วนใหญ่ คือ พันธุ์แปซิฟิก 789 ระยะปลูก 50 x 25 เซนติเมตร จำนวน 1 ต้นต่อหลุม เกษตรกรใช้น้ำบาดาล และมีการใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้ง โดยที่ครั้งที่ 1 เป็นปุ๋ยรองพื้นพร้อมปลูก และครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยแต่งหน้า เมื่อข้าวโพดอายุเฉลี่ย 31.98 วัน เกษตรกรมีการสำรวจศัตรูพืชภายในแปลง การเก็บเกี่ยวผลผลิตส่วนใหญ่ใช้เครื่องนวดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และกะเทาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันทีหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 4,210 บาทต่อไร่ ราคาขายผลผลิตเฉลี่ย 7.50 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ย 1,291 กิโลกรัมต่อไร่ และมีกำไรจากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 5,472.50 บาทต่อไร่ 2) ปัญหาในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

คือ ปัจจัยการผลิต และราคาจำหน่ายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้อเสนอแนะคือ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายในการจัดการปัจจัยการผลิต ภาครัฐควรจัดทำโครงการประกันรายได้ เพื่อลดการกตราคาจากพ่อค้าคนกลาง 3) แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก คือ ส่งเสริมวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มมูลค่าการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งระบบในด้านการผลิต และสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้ามาสานต่ออาชีพการเกษตร ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ การเฝ้าระวังและการสร้างระบบการตรวจการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช เพื่อลดต้นทุนการผลิต และด้านกลยุทธ์เชิงรับ คือ การจัดฝึกอบรมด้านการจัดการดิน การจัดการศัตรูพืช การตลาด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ภาครัฐ และผู้ประกอบการให้เกิดความเชื่อมโยงกัน

สมพงษ์ พรหมที และคณะ (2565) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.46 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 15.16 ปี ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 1,077.30 กิโลกรัมต่อไร่ และมีต้นทุนจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 4,988.99 บาทต่อไร่ 2) เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากเรื่องการปลูกและดูแลรักษาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้อเสนอแนะในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากเรื่องการสนับสนุนควรมีโครงการประกันรายได้ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3) แนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก ด้านการสนับสนุนเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมต่อไป

กฤตวิษณุ สุขอึ้ง และธัญญรัตน์ ไชยปิง (2564) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนน้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี และมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี ส่วนผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับทั้งหมดเท่ากับ 10,599.94 บาทต่อไร่ แต่มีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 6,850.96 บาทต่อไร่ ทำให้เกษตรกรมีกำไรสุทธิเท่ากับ 3,748.98 บาทต่อไร่ ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพทางเลือก เพื่อสร้างรายได้แก่เกษตรกร จึงเป็นแนวทางในการลดต้นทุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร

นัทธมน ธีระกุล และพิมพ์มล แก้วมณี (2564) ศึกษาประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยประสบปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้มาโดยตลอด อุปสรรคสำคัญในการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทยคือผลิตภาพต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ปัจจุบันพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากกว่าร้อยละ 50 อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่สูง การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแหล่งผลิตสำคัญของไทย เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรร้อยละ 69.5

มีประสิทธิภาพทางเทคนิคอยู่ในระดับปานกลาง (0.63) และยังมีเกษตรกรเกือบ 1 ใน 3 ที่มีโอกาสเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคได้ โดยเพิ่มการใช้เมล็ดพันธุ์ และแรงงานในปริมาณที่เหมาะสม การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมระดับปานกลางขึ้นไป ทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นร้อยละ 0.11 (หรือ 94 กิโลกรัมต่อไร่จากผลผลิตเฉลี่ย 859 กิโลกรัมต่อไร่) การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่มีความชันน้อยกว่า 20 องศา ทำให้ประสิทธิภาพทางเทคนิคเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้ จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์หนึ่งที่ยืนยันได้ว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เหมาะสมตาม Dashboard LDD Zoning และปลูกในไร่ราบลุ่มเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2563) ศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ พบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมแบบแปลงใหญ่ มีต้นทุนการผลิต 4,196.72 บาทต่อไร่ หรือ 5.34 บาทต่อกิโลกรัม มีผลตอบแทน 5,810.39 บาทต่อไร่ ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิ 1,613.67 บาทต่อไร่ หรือ 2.05 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมแบบแปลงใหญ่ มีต้นทุนการผลิต 4,195.53 บาทต่อไร่ หรือ 5.36 บาทต่อกิโลกรัม มีผลตอบแทน 5,740.20 บาทต่อไร่ ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิ 1,544.67 บาทต่อไร่ หรือ 1.97 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิต โดยใช้สมการการผลิตในรูปแบบ คอบบ – ดักลาส (Cobb – Douglas Production Function) พบว่า ปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อผลผลิตในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมแบบแปลงใหญ่ คือ เมล็ดพันธุ์และแรงงานที่ใช้ในการผลิต และเมื่อวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต พบว่า เกษตรกรควรเพิ่มการใช้เมล็ดพันธุ์ และควรลดการใช้แรงงานที่ใช้ในการผลิตเพื่อให้การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ขณะที่ปัจจัยการผลิตที่ส่งผลนอกพื้นที่โครงการฯ คือ เมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยเคมี เมื่อวัดประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิต พบว่า เกษตรกรควรเพิ่มการใช้เมล็ดพันธุ์ และควรลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งเกษตรกรในพื้นที่และนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมแบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่มีช่องทางหลักในการจำหน่ายผลผลิต คือ พ่อค้าเอกชนและสหกรณ์การเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา กรณีศึกษาจังหวัดชัยนาท และสระบุรี พบว่า ต้นทุนรวมเฉลี่ยของการผลิตข้าวนาปรังของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 4,548.65 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ย 1,280.32 บาทต่อไร่ ต้นทุนรวมเฉลี่ยของการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 4,760.73 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ย 2,117.29 บาทต่อไร่ ต้นทุนรวมของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าข้าวนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 4.66 รายได้สุทธิต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าข้าวนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 65.37 สำหรับราคา ณ จุดคุ้มทุนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เทียบกับข้าวนาปรังของจังหวัดชัยนาท เท่ากับ 6.21 บาท ผลผลิต ณ จุดคุ้มทุนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เทียบกับข้าวนาปรังของจังหวัดชัยนาท เท่ากับ 307.79 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนต้นทุนรวมเฉลี่ยของการผลิตข้าวนาปรังของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดสระบุรี

มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 4,447.25 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ย 1,373.52 บาทต่อไร่ ต้นทุนรวมเฉลี่ยของการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 4,801.40 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ย 1,968.42 บาทต่อไร่ ต้นทุนรวมของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าข้าวนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 7.96 รายได้สุทธิต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าข้าวนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 43.31 สำหรับราคา ณ จุดคุ้มทุนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เทียบกับข้าวนาปรังของจังหวัดสระบุรี เท่ากับ 6.06 บาท ผลผลิต ณ จุดคุ้มทุนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เทียบกับ ข้าวนาปรังของจังหวัดสระบุรี เท่ากับ 309.57 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการฯ พบว่าปัจจัยที่มีผล คือ ประสพการณ์ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ราคาจำหน่ายข้าวเปลือกเจ้านาปรัง เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ความสนใจของมาตรการภาครัฐเกี่ยวกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และประสพการณ์ในการฝึกอบรมด้านการเกษตร ข้อเสนอแนะ เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ มากขึ้น ควรเพิ่มความรู้ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมาตรการควบคุมการรับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในราคาที่ยุติธรรม นอกจากนี้ ภาครัฐควรศึกษาสมดุลของปริมาณการผลิต การตลาดข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้ประสบปัญหาขาดสมดุลของอุปสงค์ และอุปทานข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2.1.2 งานวิจัยที่ใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWS matrix

เมธิชา แบริชชิงตัน (2567) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทั้ง 4 กลุ่ม ตามแนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพธุรกิจโดยใช้แบบวิเคราะห์ SWOT และกลยุทธ์ตามสถานการณ์แบบ TOWS Matrix พบว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ได้คุณภาพ มาตรฐาน GAP สอดคล้องกับความต้องการของตลาดสูงและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมธุรกิจ มีการส่งเสริมการผลิตแบบ Zero Waste เพิ่มกิจกรรมที่ให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อหยุดการเผา ไม่เหลือของเสียที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมได้ดี มีวิธีการเตรียมความพร้อมในการประเมินศักยภาพขององค์กรเพื่อที่จะสามารถตั้งรับต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ ในอนาคต กระบวนการบริหารงานคุณภาพ (Plan-Do-Check-Act : PDCA) การบริหารสินค้าคงคลัง และการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการสินค้าคงคลังได้อย่างคุ้มค่า มีการรับฟังถึงข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุด มีการกำหนดนโยบายกับสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน โดยมีความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลของวิสาหกิจชุมชน คือ มีกระบวนการทำงาน ในวิสาหกิจเพื่อจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และมีการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ได้รับ ผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจ กำหนดนโยบายบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมกันมีการส่งเสริมพัฒนาพนักงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนที่วิสาหกิจชุมชนมีความเกี่ยวข้องให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน

วาสนา พ่วงพรพิทักษ์ และคณะ (2565) ศึกษากระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผู้รับจ้างสี ผู้รวบรวมท้องถิ่น (ต้นน้ำ) มีหน้าที่หลักในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปรับปรุงคุณภาพเบื้องต้น ส่งไปที่โรงงานอาหารสัตว์หรือโรงงานแปรรูปข้าวโพด (กลางน้ำ) เพื่อแปรรูปข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

เป็นผลิตภัณฑ์สุดท้าย และกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค (ปลายน้ำ) ผลการวิเคราะห์โซ่อุปทานตามมิติของ SCOR Model 1) การวางแผน เป็นการตัดสินใจในระยะสั้นเท่านั้น หรือให้บริษัทเป็นคนจัดการวางแผนให้หมด 2) การจัดซื้อจัดหา ดำเนินการจัดหาเท่าที่ต้องการและเมื่อต้องการใช้ โดยไม่มีการวางแผนล่วงหน้า 3) การผลิต การปลูกข้าวโพดของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนและประสบการณ์ในการปลูกและดูแลรักษา 4) การขนส่ง มีทั้งจำหน่ายเอง และบริษัทมารับเอง 5) การส่งคืน พบว่า ไม่มีกระบวนการส่งสินค้าคืน การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน พบว่า ปัญหาหลักที่ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขายไม่ได้ราคาก็คือเรื่องความขึ้น ส่วนการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งในโซ่อุปทาน พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์สูงมารวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย และอำนาจต่อรองรัฐสนับสนุนและมีตลาดรองรับ อย่างไรก็ตาม ต้นทุนในการผลิตสูง และมีการเข้าถึงเทคโนโลยีต่ำ

พงศ์เทพ อัครธนกุล (2563) ศึกษายุทธศาสตร์การวิจัยการเกษตรรายสินค้า : ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2562 พบว่า ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านการยอมรับเทคโนโลยีพันธุ์ลูกผสมของเกษตรกร การพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร และการสนับสนุนจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อนด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ที่ล่าช้า ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ การใช้เทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารไม่เหมาะสม การถ่ายทอดเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึง และอำนาจต่อรองด้านราคาของเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่โอกาสสำคัญคือความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนอุปสรรค ได้แก่ การนำเข้าวัตถุดิบทดแทนราคาถูก การบูรณาการหน่วยงานที่ยังจำกัด และความเสี่ยงจากสภาพอากาศแปรปรวน ทั้งนี้ ได้นำผลการวิเคราะห์ไปจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การวิจัยโดยใช้ TOWS Matrix และ PESTEL Analysis เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์หลัก 3 ด้าน ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตและมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาบุคลากร และการศึกษาผลกระทบจากนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

อาทิตยา นาครักษ์ และธนพร พัฒนาปัจจุล (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กรณีศึกษา ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้เครื่องมือแบบจำลองโซ่อุปทาน (SCOR Model) ศึกษาส่วนประกอบห่วงโซ่อุปทาน ใช้แบบจำลองห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Model) ศึกษาโครงสร้างและสัดส่วนการไหลของห่วงโซ่อุปทาน อีกทั้งวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขภายในไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้ใช้การวิเคราะห์ SWOT ทั้งในส่วนของกิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ และกิจกรรมปลายน้ำ ผลการศึกษา สภาพปัญหาไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากกรณีศึกษา พบว่า ปัญหาด้านการผลิตที่ผลผลิตได้น้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ ปัญหาด้านต้นทุนการเพาะปลูกข้าวโพดสูง และปัญหาด้านการตลาดที่เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาขายเองได้ และมีช่องทางในการจำหน่ายที่จำกัด

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา: สินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิต การตลาด นโยบาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนศึกษาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์สินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทย ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในช่วงปี 2554 – 2558 วิเคราะห์ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันด้วย RCA และ BCG รวมทั้ง

วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วย SWOT พบว่า แม้ปริมาณการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอาเซียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ส่งผลให้ต้องนำเข้าจากนอกภูมิภาค ขณะที่ไทยมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในการส่งออก และอยู่ในตำแหน่งสินค้าทำเงิน (Cash Cows) อย่างไรก็ตาม ปริมาณการส่งออกของไทยมีแนวโน้มลดลงจากการผลิตที่ลดลงและการใช้ภายในประเทศที่เพิ่มขึ้น จากผล การวิเคราะห์จึงเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ เช่น การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ พัฒนาระบบชลประทาน การใช้เทคโนโลยี ลดต้นทุน และลดการพึ่งพาการนำเข้า เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไทย ในตลาดอาเซียน

2.2 แนวคิดและทฤษฎี

2.2.1 แนวคิดต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร มีหลักเกณฑ์แนวคิดในการจัดทำข้อมูลต้นทุนการผลิต คือ เป็นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เป็นต้นทุนการผลิตของผลผลิตของเกษตรกร และเป็นต้นทุนเฉลี่ย (ศิริวัฒน์ ทรงธนศักดิ์, 2562)

1) ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง

1.1) ค่าใช้จ่ายทุกกิจกรรมการผลิต ตั้งแต่เตรียมดิน จนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต มีรายการที่ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน

1.2) ค่าใช้จ่ายเฉพาะที่เกษตรกรได้ใช้จ่ายไปในช่วงระยะเวลาการผลิตปีนั้น

1.3) ค่าใช้จ่ายทั้งที่จ่ายไปเป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด โดยค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดจากการจ้าง การซื้อ การเช่าทรัพย์สินและค่าเช่าดิน ส่วนค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงิน คิดจากการประเมินค่าใช้จ่ายกรณี การใช้แรงงาน วัสดุปัจจัย เครื่องมือของตนเองหรือของครัวเรือน ที่ไม่ได้จ้าง ไม่ได้ซื้อ ไม่ได้เช่า

1.4) ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน ซึ่งเป็นการประเมินโดยการคำนวณใส่ไว้ในโครงสร้างต้นทุน เป็นค่าใช้จ่ายไม่เป็นเงินสดด้วย

ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในต้นทุนผันแปร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการคำนวณ ประเมินการลงทุนในมูลค่าปัจจัยผันแปรทั้งหมดในช่วงหรือรุ่นการผลิตหนึ่ง ๆ ซึ่งมูลค่าปัจจัยที่นำมาใช้ ในการผลิตต้องเสียโอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ฝากธนาคาร หรือให้กู้ยืม ซึ่งมีวิธีการคำนวณ ดังนี้

$$OPC = TVC \times \left(\frac{M}{12} \right) \times (i)$$

โดยที่

OPC = ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน

TVC = ต้นทุนผันแปรทั้งหมดต่อไร่ รวมทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด

M = ช่วงเวลาการผลิต (เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวการผลิต

i = อัตราค่าเสียโอกาส (ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ธ.ก.ส.) = 6.725 %

(ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2568)

1.5) ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการกระจายมูลค่าของทรัพย์สินที่ซื้อไว้ใช้งานในการผลิต หรือเป็นการปันส่วนที่คิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์อย่างมีระบบตลอดอายุการใช้ประโยชน์ของทรัพย์สินนั้น โดยจะคิดประเมินเป็นมูลค่าต่อไร่ไม่เป็นเงินสด ซึ่งการประเมินค่าเสื่อมหรือค่าสึกหรอสามารถคำนวณได้หลายวิธี โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคิดค่าเสื่อมราคาทรัพย์สินแบบวิธีเส้นตรง ดังนี้

$$D = \frac{(BV - SV)}{N} \times \left(\frac{M}{12}\right) \times (U) \times \left(\frac{1}{A}\right)$$

โดยที่

D	= ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สินต่อปี
BV	= มูลค่าแรกซื้อหรือสร้างทรัพย์สิน
SV	= มูลค่าซากของทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน
M	= ช่วงเวลาการผลิต (เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต
N	= อายุการใช้งานของทรัพย์สิน
U	= ร้อยละการใช้งานของทรัพย์สินในการผลิตพืชนี้
A	= เนื้อที่เพาะปลูก

1.6) ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในต้นทุนผันแปร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการคำนวณประเมิน การลงทุนในมูลค่าปัจจัยผันแปรทั้งหมดในช่วงหรือรุ่นการผลิตหนึ่ง ๆ ซึ่งมูลค่าปัจจัยที่นำมาใช้ในการคำนวณการผลิต ต้องเสียโอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ฝากธนาคาร หรือให้กู้ยืม จึงต้องมีการคิดค่าเสียโอกาสจากการใช้ทรัพยากรนั้น

$$OPI = TVC \left(\frac{M}{12}\right) (i)$$

โดยที่

OPI	= ค่าเสียโอกาสการลงทุนในทรัพย์สิน
TVC	= ต้นทุนผันแปรทั้งหมดต่อไร่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด
M	= ช่วงเวลาการผลิต (เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต
i	= อัตราค่าเสียโอกาสใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ธ.ก.ส. = 6.725 % (ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2568)

2) แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทนการผลิต

ผลตอบแทน (Revenue) คือ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากผลผลิตที่ทำการผลิต การพิจารณาผลตอบแทนการผลิตจะมากหรือน้อยเพียงใด สามารถวิเคราะห์จากรายได้ทั้งหมด ต้นทุนทั้งหมด และกำไรสุทธิ โดยคิดเฉลี่ยต่อพื้นที่เพาะปลูก 1 ไร่ (ประยงค์ เนตยารักษ์, 2550) ดังนี้

รายได้ทั้งหมด = ราคาผลผลิต $\times$ จำนวนผลผลิต

รายรับต่อไร่ หมายถึง รายรับทั้งหมดของผู้ผลิตที่ได้รับจากการผลิตต่อหนึ่งรอบการผลิต คิดเฉลี่ยต่อพื้นที่ผลิตหนึ่งไร่

รายรับต่อไร่ = ราคาของผลผลิต $\times$ ผลผลิตต่อไร่

ผลตอบแทนสุทธิ (Net Return) หมายถึง รายรับทั้งหมดลบด้วยต้นทุนทั้งหมด

ผลตอบแทนสุทธิหรือกำไร = รายรับทั้งหมด - ต้นทุนทั้งหมด

ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด หมายถึง ผลต่างระหว่างรายรับทั้งหมดกับต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด

ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด = รายรับทั้งหมด - ต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด

ราคาของผลผลิต หมายถึง ราคาที่ผู้ผลิตขายได้หรือได้รับจากการขายผลผลิตที่ฟาร์ม

ผลผลิต หมายถึง จำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ผู้ผลิตได้ต่อหนึ่งรอบการผลิต

ผลผลิตต่อไร่ หมายถึง จำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ผู้ผลิตผลิตได้ต่อหนึ่งรอบการผลิตคิดเฉลี่ยต่อพื้นที่ผลิต 1 ไร่

ต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด หมายถึง ต้นทุนซึ่งเป็นผลรวมของต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่เป็นเงินสด การคำนวณต้นทุนทั้งหมดนิยมคำนวณออกมาในรูปต้นทุนการผลิตต่อหน่วย

ต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด = ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด + ต้นทุนคงที่เป็นเงินสด

2.2.2 แนวคิดการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม “ภายในและภายนอก” เพื่อเข้าใจสถานะที่เป็นอยู่ขององค์กร และ/หรือกระบวนการพัฒนาเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง จากการ “รู้เขา รู้เรา” และมักเรียกกันว่า SWOT Analysis ที่เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) ของสภาวะแวดล้อมภายใน (เรา) และการวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) ภาวะคุกคาม (Threat) ของสภาวะแวดล้อมภายนอก (เขา) SWOT ย่อมาจาก อักษรนำหน้าของทั้งสี่สภาวะแวดล้อมดังกล่าว การวิเคราะห์นี้เป็นพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์ รวมถึงแผนการดำเนินงานจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมก่อน เนื่องจากจะทำให้ผู้บริหาร องค์กรทราบการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้ว (ภักพล รื่นกลิ่น, 2560) ประกอบด้วย การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายใน หมายถึง การตรวจสอบความสามารถและความพร้อมที่ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาส (Opportunities) และการหลีกเลี่ยงจากอุปสรรค (Threats) ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้

การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนยังช่วยระบุถึงจุดแข็งที่ซ่อนอยู่ และจุดอ่อนที่ถูกกลบเกลื่อน องค์กรจะต้องสามารถระบุปัจจัยภายในขององค์กรที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนได้ เนื่องจากจุดแข็งนำไปสู่การได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นสิ่งที่องค์กรมีอยู่หรือสามารถทำได้ดีกว่าคู่แข่ง จุดอ่อน คือ สิ่งที่มีหรือไม่มีเลย ในขณะที่คู่แข่งสามารถทำได้ดีกว่า การพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนสามารถเปรียบเทียบกับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในอดีตขององค์กร (Past Performance) คู่แข่งขันที่สำคัญขององค์กร (Key Competition) และอุตสาหกรรมทั้งหมด เครื่องมือที่นำมาใช้วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน ได้แก่ ปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (McKinsey) หรือ 7s ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยนำผลการวิเคราะห์ตามหลักการมากำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารองค์กรนั้น

1) 7s McKinsey

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ใช้เครื่องมือ 7s McKinsey ประกอบด้วย

(1) โครงสร้างองค์กร (Structure) ได้แก่ การพิจารณาลักษณะขององค์กรมีประโยชน์ต่อการจัดทำกลยุทธ์ขององค์กร เนื่องจากถ้าโครงสร้างองค์กรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่เลือกใช้ก็จะเป็นจุดแข็งขององค์กร แต่ถ้าโครงสร้างขององค์กรไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับกลยุทธ์ที่เลือกใช้ ก็จะเป็นจุดอ่อนขององค์กร

(2) กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) ได้แก่ กิจกรรมหรือการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กรที่ได้ถูกวางแผนขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กร กลยุทธ์ขององค์กรจัดทำขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้องค์กรมีความสามารถ กลยุทธ์ขององค์กรนั้นมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างองค์กรอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการจัดโครงสร้างขององค์กรนั้น จะต้องเป็นไปตามกลยุทธ์ขององค์กรนั้น ๆ (Structure Follow Strategy)

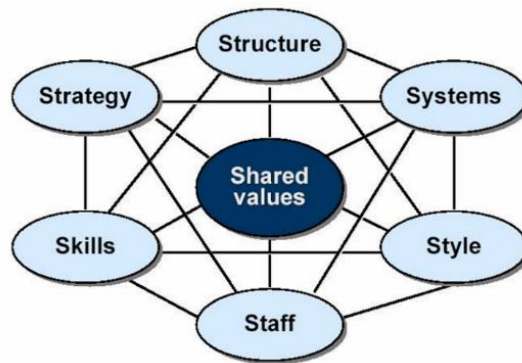
(3) ระบบในการดำเนินงานขององค์กร (System) ได้แก่ ระบบหรือขั้นตอนการดำเนินงานภายในองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินไปได้ เช่น ระบบด้านงบประมาณและระบบบัญชี ระบบในการสรรหาและคัดเลือกพนักงาน ระบบการฝึกอบรม ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบหรือขั้นตอนการทำงานเหล่านี้ จะบ่งบอกถึงวิธีการทำงานต่าง ๆ ขององค์กร

(4) ลักษณะแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหารงาน (Style) ได้แก่ ลักษณะแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูง โดยรวมถึงบุคลิกภาพของผู้บริหารระดับสูงด้วย เนื่องจากการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้บริหารระดับสูงจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของพนักงานภายในองค์กรมากกว่าคำพูดของผู้บริหาร

(5) บุคลากรขององค์กร (Staff) ประกอบด้วย บุคลากร พนักงานทุกระดับภายในองค์กร รวมทั้งแบบแผนและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรแสดงและปฏิบัติต่อพนักงานภายในองค์กร เช่น การมอบหมายให้ฝ่ายบุคคลเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับด้านพนักงานทั้งหมด หรือการที่ผู้บริหารระดับสูงเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจ้างใจและพัฒนาหน่วยงาน

(6) ความรู้ความสามารถขององค์กร (Skill) ได้แก่ สิ่งที่องค์กรสามารถทำได้ดีกว่าองค์กรอื่น ถือว่าเป็นความรู้ความสามารถของพนักงาน เช่น ความสามารถและทักษะขององค์กรในการให้บริการ ผู้มารับบริการหรือลูกค้า ความสามารถในการวิจัยและพัฒนา ความสามารถด้านการตลาด ความสามารถด้านการเงิน

(7) ค่านิยมร่วมกัน (Shared Value) ได้แก่ แนวคิดร่วมกัน ค่านิยมความคาดหวังขององค์กร ซึ่งมักจะไม่ได้เขียนไว้อย่างเป็นทางการ เป็นแนวคิดพื้นฐานขององค์กรแต่ละแห่ง รวมทั้งสิ่งที่ต้องการจะให้องค์กรเป็นในอนาคตข้างหน้า องค์กรที่มีความเป็นเลิศในการบริหารมักจะมีค่านิยมร่วมกันที่ก่อให้เกิดปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ที่มา: พสุ เดชะรินทร์, 2551

ภาพที่ 2.1 กรอบ 7-S ของแมคคินซี (7-S Framework of McKinsey)

2) PESTEL Analysis

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก PESTEL Analysis การประเมินสภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจที่ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของสภาพแวดล้อมดังกล่าวว่าเป็นไปในลักษณะที่เป็นโอกาสหรืออุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกส่งผลกระทบต่อองค์กรธุรกิจแต่ละแห่งในลักษณะที่ต่างกัน การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโอกาสสำหรับองค์กรบางแห่งอาจกลายเป็นข้อกำหนดขององค์กรอื่นหรือถึงแม้องค์กรธุรกิจหลายแห่งอาจได้รับประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นคล้าย ๆ กัน แต่บางแห่งก็อาจจะได้รับประโยชน์มากกว่าแห่งอื่น เนื่องจากลักษณะที่ต่างกันขององค์กรธุรกิจและความสามารถของผู้บริหารในการที่จะกำหนดกลยุทธ์ให้ได้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้น โดยเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกที่นิยมนำมาใช้ คือ PESTEL Analysis สำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มของตลาด และวิเคราะห์ภาพรวมขององค์กรในอนาคต โดยอาศัยการข้อมูลของการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่สามารถควบคุมได้ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ประกอบไปด้วย ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง

(Politic: P) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic: E) ปัจจัยทางสภาพสังคม (Social: S) และปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology: T) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (Environmental : E) และด้านกฎหมาย (Legal :L) เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น ธุรกิจที่รู้แนวโน้มของตลาดจาก ปัจจัยภายนอกก่อนย่อมได้เปรียบในการทำธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการได้เตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ รอบตัวที่เราคาดหมายไม่ได้แต่สามารถปรับตัวตามได้ ซึ่ง PESTEL Analysis ถือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการแก้ปัญหาในส่วนนี้ (INC quity, 2014) โดยมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

(1) Politic: P ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง คือ ปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของรัฐบาลและนโยบายของรัฐในช่วงเวลานั้น ๆ รวมไปถึงข้อตกลงและข้อกำหนดทางการค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐที่ทำให้เราต้องคอยปรับตัวหรือช่วยผู้ประกอบการตัดสินใจว่าเราพร้อมที่จะลงทุนในประเทศที่มีนโยบายแบบนี้หรือไม่

(2) Economic: E ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกับทุก ๆ ธุรกิจโดยตรงเป็นอย่างมาก เพราะเศรษฐกิจของประเทศเป็นตัวกำหนดกำลังซื้อของคนในประเทศ และเป็นตัวกำหนดขนาดตลาดในประเทศซึ่งปัจจัยด้านนี้สามารถช่วยวางแผนธุรกิจว่าจะเลือกดำเนินการเป็นระยะสั้นหรือระยะยาวจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มของเศรษฐกิจในอนาคต

(3) Social: S ปัจจัยทางสังคม หมายถึง ปัจจัยทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่นั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไรก่อนที่จะเริ่มทำการตลาดให้ถูกทางเพื่อสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นและเป็นที่สนใจของคนในชุมชนในด้านที่ดีโดยไม่ส่งผลกระทบด้านลบใด ๆ ต่อคนในชุมชนนั้น ๆ ด้วย

(4) Technology: T ปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ แต่ละพื้นที่ในการทำธุรกิจจะมีการพัฒนาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่แตกต่างกันออกไป รวมไปถึงแนวโน้มในอนาคตว่าถ้ามีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาและธุรกิจเราจะเป็นอย่างไร

(5) Environmental: E ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อธุรกิจบางประเภท สิ่งแวดล้อมในแง่ของ PESTEL มีความสำคัญอย่างยิ่งกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การทำฟาร์มเกษตร และการประมง นอกจากนี้การทำธุรกิจยังต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอื่นประกอบอีก เช่น สภาพภูมิอากาศ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศของโลก การขจัดภัยด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ

(6) Legal: L ปัจจัยด้านกฎหมาย กับ ปัจจัยด้านการเมือง จะมีความคลุมเครือ และคล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความต่างที่แยกได้ชัดในบริบทของ PESTEL Analysis ปัจจัยทางด้านกฎหมายเกี่ยวข้องกับมาตราที่กฎหมายระบุไว้เป็นสิ่งที่กำหนดว่าธุรกิจสามารถทำได้หรือไม่สามารถทำได้ ส่วนปัจจัยทางการเมือง เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับรัฐบาล แต่ถ้าหากว่าปัจจัยทางการเมือง กดดันให้สภาออกกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมายก็จะกลายเป็นเรื่องเดียวกัน

2.2.3 TOWS Matrix

แนวคิดการวิเคราะห์ TOWS Matrix เป็นแมทริกซ์ที่แสดงถึงโอกาสและอุปสรรคจากภายนอกองค์กรที่สัมพันธ์กับจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรโดยมีทางเลือกของกลยุทธ์ 4 ทางเลือก ซึ่งเกิดจากการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังนี้

TOWS Matrix		
	S	W
O	S – O Strategies ใช้จุดแข็งเพื่อสร้าง ข้อได้เปรียบจากโอกาส	W – O Strategies แก้ไขจุดอ่อน เพื่อสร้าง ข้อได้เปรียบจากโอกาส
T	S – T Strategies ใช้จุดแข็ง หลีกเลี่ยงลดอุปสรรค	W – T Strategies ลดความอ่อนแอ หลีกเลี่ยงอุปสรรคอาจเลิกกิจการ

ที่มา : เอกชัย อภิศักดิ์กุล และทัศนะ, 2553

ภาพที่ 2.2 TOWS Matrix: Threats – Opportunities – Weaknesses – Strengths

กลยุทธ์ SO หรือเรียกว่า กลยุทธ์จุดแข็งกับโอกาส ได้แก่ กลยุทธ์ที่องค์กรจะใช้จุดแข็งภายในองค์กรอาศัยประโยชน์จากโอกาสภายนอกที่เปิดโอกาสให้ ซึ่งทุกองค์กรต่างมีความต้องการจะสร้างความเข้มแข็งภายในเพื่อสามารถอาศัยประโยชน์จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ภายนอก ซึ่งมีหลายองค์กรใช้กลยุทธ์ WO ST SO เพื่อจะกลับเข้าสู่สถานการณ์ที่สามารถใช้กลยุทธ์ SO ได้อีกหมายความว่าเมื่อองค์กรมีความอ่อนแอภายในก็จะพยายามปรับปรุงให้องค์กรภายในเข้มแข็งขึ้น และเมื่อองค์กรประสบกับอุปสรรค ภายนอกก็จะพยายามหลีกเลี่ยงและมุ่งเข้าหาโอกาสต่อองค์กรให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

กลยุทธ์ ST หรือเรียกว่า กลยุทธ์จุดแข็งกับอุปสรรค ได้แก่ กลยุทธ์ที่จะใช้ความเข้มแข็งภายในองค์กรหลีกเลี่ยงหรือลดอุปสรรค ภายนอกทั้งจากคู่แข่งหรือปัจจัยอื่น ๆ

กลยุทธ์ WO หรือเรียกว่า กลยุทธ์จุดอ่อนกับโอกาส ได้แก่ กลยุทธ์ที่องค์กรจะปรับปรุงแก้ไขความอ่อนแอภายในองค์กรโดยอาศัยประโยชน์จากโอกาสภายนอกที่เปิดโอกาสให้ถึงแม้ว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกดีมาก แต่หากองค์กรมีปัญหาภายในเองก็อาจทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากโอกาสภายนอกที่มีอยู่ เพราะจุดอ่อนอาจทำให้องค์กรไม่สามารถอยู่ได้ จึงควรหาวิธีในการเปลี่ยนจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เพราะยังมีโอกาสหรือช่องทางในการดำเนินงานในองค์กรต่อไปได้

กลยุทธ์ WT หรือเรียกว่า กลยุทธ์จุดอ่อนกับอุปสรรค ได้แก่ กลยุทธ์ที่ปกป้ององค์กรอย่างที่สุด คือ พยายามลดความอ่อนแอภายใน และหลีกเลี่ยงสภาวะแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคให้ได้มากที่สุด หากองค์กรเผชิญกับอุปสรรคภายนอกและภายในก็ยังอ่อนแอ องค์กรก็จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ดี อาจต้องเลิกกิจการ

2.2.4 แนวคิดมาตรวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต (Likert's Scales)

มาตรวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต (Likert's Scales) เป็นการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม โดยใช้สำหรับคำถาม ที่ให้ผู้ตอบแสดงระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามปลายปิด ที่จะมีตัวเลือกให้ตอบตามระดับความคิดเห็น (ฤทธิไกร ไชยงาม, 2562) การวัดความพึงพอใจหรือความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้วย Likert Rating Scales คือ การให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกแสดงความคิดเห็น 5 ระดับต่อแบบสอบถามในแต่ละข้อ โดยการศึกษาครั้งนี้ ใช้มาตรวัดเจตคติแบบลิเคิร์ตในการให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ตอบ แสดงระดับความคิดเห็นหรือผลการดำเนินงานต่อสภาพแวดล้อม (SWOT) ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

ระดับ 5 อยู่ในระดับ มากที่สุด

ระดับ 4 อยู่ในระดับ มาก

ระดับ 3 อยู่ในระดับ ปานกลาง

ระดับ 2 อยู่ในระดับ น้อย

ระดับ 1 อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

โดยความกว้างของอันตรภาคชั้นของค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.8 ซึ่งได้มาจากการคำนวณ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

สำหรับการวัดคะแนนความคิดเห็นตามแนว Likert Rating Scales สามารถวัดโดยใช้ค่าเฉลี่ย เลขคณิต โดยมีวิธีคิด ดังนี้

$$\begin{aligned} \bar{x} &= \sum_{i=1}^n x_i \\ \text{โดยที่ } \bar{x} &= \text{ค่าเฉลี่ยเลขคณิต} \\ n &= \text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด} \\ \sum_{i=1}^n x_i &= \text{ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด} \end{aligned}$$

มีช่วงคะแนนเพื่ออธิบายความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วยระดับ A

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความเห็นด้วยระดับ B

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความเห็นด้วยระดับ C

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความเห็นด้วยระดับ D

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความเห็นด้วยระดับ F

สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระบบโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ซึ่งการวิเคราะห์ปัจจัยภายในใช้ 7s Mckinsey และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกใช้ PESTEL Analysis จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดทำกลยุทธ์แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระบบโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไป

3.1 สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

3.1.1 ของโลก

(1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,135.97 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 1,237.18 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.85 ต่อปี โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก รองลงมา ได้แก่ จีน บราซิล สหภาพยุโรป และอาร์เจนตินา ตามลำดับ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
สหรัฐอเมริกา	344.65	357.82	381.47	346.74	389.67	2.16
จีน	260.78	260.67	272.55	277.20	288.84	2.69
บราซิล	100.04	102.52	87.06	113.13	131.89	6.73
สหภาพยุโรป	70.31	67.72	73.50	53.34	61.48	-4.94
อาร์เจนตินา	57.00	58.50	60.50	59.00	41.40	-6.12
อินเดีย	28.77	31.65	33.73	38.09	37.66	7.51
ยูเครน	35.88	30.29	42.11	26.19	31.03	-4.27
เม็กซิโก	27.33	27.42	27.50	26.55	25.79	-1.47
อื่น ๆ	211.21	215.83	225.10	227.07	229.42	2.19
รวม	1,135.97	1,152.42	1,203.52	1,167.31	1,237.18	1.85

ที่มา : Maize Market Database. FAO-AMIS Agriculture Market Information System, November 2025

(2) สถานการณ์การตลาด

(2.1) ความต้องการใช้

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 ความต้องการใช้ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 1,156.31 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 1,214.68 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.13 ต่อปี จากความต้องการใช้ที่เพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เมล็ดพันธุ์ เอทานอล และแป้ง ข้าวโพด ในหลาย ๆ ประเทศ โดยในปีเพาะปลูก 2566/67 สหรัฐอเมริกามีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จีน บราซิล สหภาพยุโรป และเม็กซิโก ตามลำดับ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
สหรัฐอเมริกา	306.45	308.22	315.67	305.93	322.87	0.97
จีน	281.30	284.30	291.90	298.40	299.40	1.75
บราซิล	62.00	68.00	71.33	74.12	79.52	6.01
สหภาพยุโรป	88.88	80.36	82.10	75.67	76.67	-3.49
เม็กซิโก	42.88	44.15	44.24	46.21	47.56	2.56
อินเดีย	29.10	29.40	29.80	34.40	37.40	6.81
อาร์เจนตินา	19.76	23.73	21.01	22.42	21.22	0.86
แคนาดา	13.90	14.16	18.23	15.04	15.92	3.37
อื่น ๆ	312.04	313.66	312.67	310.11	314.12	0.02
รวม	1,156.31	1,165.98	1,186.95	1,182.30	1,214.68	1.13

ที่มา : Maize Market Database. FAO-AMIS Agriculture Market Information System, November 2025

(2.2) การค้า

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 การส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 173.58 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 199.37 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.46 ต่อปี โดยบราซิลเป็นประเทศที่ส่งออกปริมาณมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา ยูเครน และรัสเซีย ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3)

สำหรับการนำเข้าข้าวโพดในช่วง 5 ปี (2562/63 – 2566/67) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 172.332 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 200.02 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น

ร้อยละ 2.62 ต่อปี โดยจีนเป็นประเทศที่มีปริมาณการนำเข้าปริมาณมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เม็กซิโก สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.3 ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
บราซิล	37.23	34.85	23.11	48.71	52.60	10.81
สหรัฐอเมริกา	42.33	70.09	63.96	45.22	52.00	-0.27
อาร์เจนตินา	39.12	34.50	41.19	27.56	30.97	-6.68
ยูเครน	30.37	23.06	23.56	29.49	28.60	1.27
รัสเซีย	4.18	4.26	2.50	5.95	6.00	11.15
สหภาพยุโรป	4.95	3.46	6.38	4.01	4.68	0.35
อื่น ๆ	15.4	21.32	22.01	24.15	24.52	11.13
รวม	173.58	191.54	182.71	185.09	199.37	2.46

ที่มา : Maize Market Database. FAO-AMIS Agriculture Market Information System, November 2025

ตารางที่ 3.4 ปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
จีน	5.35	28.65	22.06	19.06	26.16	31.87
เม็กซิโก	16.61	17.05	17.68	18.93	22.22	7.11
สหภาพยุโรป	19.52	14.51	16.27	26.06	18.96	5.41
ญี่ปุ่น	15.93	15.56	15.08	14.97	15.17	-1.35
เกาหลีใต้	11.70	12.01	11.19	11.71	11.17	-1.17
เวียดนาม	11.36	13.13	9.31	8.74	11.16	-4.33
อื่น ๆ	91.86	89.2	90.85	83.29	95.18	0.02
รวม	172.33	190.11	182.44	182.76	200.02	2.62

ที่มา : Maize Market Database. FAO-AMIS Agriculture Market Information System, November 2025

(2.3) ราคา

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อเมริกันชั้น 2 ตลาดชิคาโก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากตันละ 4,773 บาท ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็นต้นละ 6,889 บาท ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.38 ต่อปี เนื่องจากความต้องการใช้และการค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปีเพาะปลูก 2566/67 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อเมริกันชั้น 2 ตลาดชิคาโก ตันละ 6,889 บาท ลดลงจากตันละ 9,611 บาท ในปีเพาะปลูก 2565/66 หรือลดลงร้อยละ 28.32 เนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย - ยูเครนเริ่มผ่อนคลายลง ประกอบกับหลายประเทศผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในตลาดโลกทยอยปรับตัวลดลง (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อเมริกันชั้น 2 ตลาดชิคาโก ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

ปี	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
ราคาตลาดชิคาโก (บาท/ตัน)	4,773	5,702	8,737	9,611	6,889	13.38

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2568)

3.1.2 ไทย

(1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกมีแนวโน้มลดลงจาก 7.02 ล้านไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เหลือ 6.29 ล้านไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 3.19 ต่อปี เนื่องจากในช่วงปีเพาะปลูก 2564/65 - 2566/67 เกษตรกรประสบปัญหาหอนกระทุ้ระบาด และราคาปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช/วัชพืช น้ำมันเชื้อเพลิง เมล็ดพันธุ์ มีราคาปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เกษตรกรบางส่วนจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลังและอ้อยโรงงานที่สามารถผลิตท่อนพันธุ์ไว้ใช้เองได้ ประกอบกับราคามันสำปะหลังและอ้อยโรงงานในปีที่ผ่านมาอยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีโครงการพื้นที่นำร่องต้นแบบการปรับเปลี่ยนเป็นพืชที่มีมูลค่าสูง เช่น กาแฟ มะคาเดเมีย อะโวคาโด และไม้ยืนต้น รวมทั้งจากราคาข้าวเปลือกในปีที่ผ่านมาปรับตัวสูงขึ้น จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกข้าวนาปรังในบางพื้นที่

ผลผลิตมีแนวโน้มลดลงร้อยละ 0.25 ต่อปี แม้ว่าผลผลิตจะเพิ่มจาก 4.53 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 4.99 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2563/64 แต่หลังจากนั้นผลผลิตมีแนวโน้มลดลงเหลือ 4.61 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก

ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 695 กิโลกรัมต่อไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 735 กิโลกรัมต่อไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.43 ต่อปี เนื่องจากสภาพอากาศเอื้ออำนวย

มีปริมาณฝนที่เพิ่มขึ้นไม่ประสพภาวะแล้งจากปรากฏการณ์เอลนีโญเหมือนในปีที่ผ่านมา ประกอบกับเกษตรกรมีความชำนาญในการกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชมากขึ้น รวมทั้งราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยังคงอยู่ในเกณฑ์ดี จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรดูแลรักษาเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของไทย ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67

รายการ	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	7.02	7.08	6.82	6.40	6.29	-3.19
ผลผลิต (ล้านตัน)	4.53	4.99	4.85	4.70	4.61	-0.25
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	695	713	710	735	735	1.43

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2568)

(2) สถานการณ์การผลิตรายภาค

ปีเพาะปลูก 2566/67 ไทยมีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 6.29 ล้านไร่ โดยภาคเหนือมีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดในไทย มีเนื้อที่เพาะปลูก 4.25 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.56 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีเนื้อที่เพาะปลูก 3.79 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 60.25 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.46 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.31 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ) รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่เพาะปลูก 1.10 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.49 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.97 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.42 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.13 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.07 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ) และภาคกลาง มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.94 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.95 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.92 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.63 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีเนื้อที่เพาะปลูก 0.02 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.32 ของเนื้อที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศ) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มากกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2

ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 ไทยมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 4.92 ล้านตัน โดยภาคเหนือมีผลผลิตมากที่สุด ปริมาณ 3.25 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 66.06 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิต 2.86 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 58.13 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิต 0.39 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 7.93 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ) รองลงมาเป็น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลผลิต 0.88 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 17.88 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิต 0.75 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 15.24 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิต 0.13 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 2.64 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ) และภาคกลาง มีผลผลิต 0.79 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 16.06 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ (แบ่งเป็น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิต 0.78 ล้านตัน หรือร้อยละ 15.86 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิต 0.01 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 0.20 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ) ตามลำดับ

ผลผลิตต่อไร่ ปีเพาะปลูก 2566/67 ไทยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 785 กิโลกรัม โดยภาคเหนือ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 768 กิโลกรัม (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 757 กิโลกรัม และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 862 กิโลกรัม) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 800 กิโลกรัม (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 769 กิโลกรัม และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,035 กิโลกรัม) และภาคกลางมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 842 กิโลกรัม (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 841 กิโลกรัม และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 785 กิโลกรัม) (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของไทย และแยกรายภาค ปีเพาะปลูก 2566/67

รายการ	เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	ร้อยละ	ผลผลิต (ล้านตัน)	ร้อยละ	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
รวมทั้งประเทศ	6.29	100	4.92	100	785
ภาคเหนือ	4.25	67.56	3.25	66.06	768
รุ่น 1	3.79	60.25	2.86	58.13	757
รุ่น 2	0.46	7.31	0.39	7.93	862
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1.10	17.49	0.88	17.88	800
รุ่น 1	0.97	15.42	0.75	15.24	769
รุ่น 2	0.13	2.07	0.13	2.64	1,035
ภาคกลาง	0.94	14.95	0.79	16.06	842
รุ่น 1	0.92	14.63	0.78	15.86	841
รุ่น 2	0.02	0.32	0.01	0.2	785

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2568)

(3) สถานการณ์การตลาด

(3.1) ความต้องการใช้

ปี 2562 - 2566 ความต้องการใช้มีแนวโน้มลดลงจาก 8.51 ล้านตัน ในปี 2562 เหลือ 8.44 ล้านตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.44 ต่อปี เนื่องจากเกิดปัญหาโรคระบาดในสุกร รวมถึง

สถานการณ์สงครามระหว่าง ยูเครน - รัสเซีย ได้ส่งผลให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น ผู้ประกอบการบางรายจึงปรับเปลี่ยนไปใช้วัตถุดิบอื่นในประเทศมาใช้ทดแทนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีราคาแพง เช่น รำข้าว ปลายข้าว และมันสำปะหลัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจาก 8.11 ล้านตัน ในปี 2565 เป็น 8.44 ล้านตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.07 เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากรสัตว์ในภาคอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะไก่เนื้อ ไก่ไข่ และสุกร

(3.2) การส่งออก

ปี 2562 - 2566 การส่งออกมีแนวโน้มลดลงจากปริมาณ 0.002 ล้านตัน มูลค่า 17.85 ล้านบาท ในปี 2562 เหลือปริมาณ 0.0001 ล้านตัน มูลค่า 2.41 ล้านบาท ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 45.07 และร้อยละ 29.17 ต่อปี ตามลำดับ เนื่องจากผลผลิตในประเทศมีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์

(3.3) การนำเข้า

ปี 2562 - 2566 การนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปริมาณ 0.68 ล้านตัน มูลค่า 4,772.17 ล้านบาท ในปี 2562 เป็นปริมาณ 1.33 ล้านตัน มูลค่า 15,187.93 ล้านบาท ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.54 และร้อยละ 33.15 ต่อปี ตามลำดับ แม้ว่าความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในช่วงปี 2565 - 2566 จะมีแนวโน้มลดลงจากสถานการณ์การระบาดในสุกรและสถานการณ์สงครามระหว่างยูเครน - รัสเซีย ที่ทำให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตก็ยังไม่มีเพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ ทำให้ต้องนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวมถึงวัตถุดิบอื่น เช่น ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ มาใช้ทดแทนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในสูตรอาหารสัตว์บางส่วน ทั้งนี้ ผู้นำเข้าทั่วไปที่นำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายใต้กรอบความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) จะนำเข้าได้ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - สิงหาคม ของทุกปี อัตราภาษี นำเข้าร้อยละ 0 โดยการนำเข้าต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานควบคุมการนำเข้าตาม พ.ร.บ. ควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 การใช้ในประเทศ การส่งออก และการนำเข้า ของไทย ปี 2562 – 2566

ปี	การใช้ในประเทศ (ล้านตัน)	การส่งออก		การนำเข้า	
		ปริมาณ (ล้านตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ปริมาณ (ล้านตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2562	8.51	0.002	17.85	0.68	4,772.17
2563	8.34	0.001	6.41	1.59	8,687.96
2564	8.57	0.027	256.79	1.83	12,722.79
2565	8.11	0.001	11.17	1.48	15,022.42
2566	8.44	0.0001	2.41	1.33	15,187.93
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	-0.44	-45.07	-29.17	13.54	33.15

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2568)

(3.4) ราคา

ราคาปี 2562 – 2566 (ความขึ้นไม่เกิน 14.5%) มีดังนี้

- ราคาที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มสูงขึ้นร้อยละ 6.66 ต่อปี โดยราคาสูงขึ้นจากกิโลกรัมละ 7.67 บาท ในปี 2562 เป็นกิโลกรัมละ 9.21 บาท ในปี 2566

- ราคาโรงงานอาหารสัตว์รับซื้อ มีแนวโน้มสูงขึ้นร้อยละ 9.07 ต่อปี โดยราคารับซื้อสูงขึ้นจากกิโลกรัมละ 9.07 บาท ในปี 2562 เป็นกิโลกรัมละ 11.93 บาท ในปี 2566

- ราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี มีแนวโน้มสูงขึ้นร้อยละ 5.58 ต่อปี โดยราคาส่งออกสูงขึ้นจากตันละ 9,263 บาท ในปี 2562 เป็นตันละ 10,381 บาท ในปี 2566 ทั้งนี้ ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2567 ปรับตัวสูงขึ้นในทุกตลาดตามการฟื้นตัวของภาวะเศรษฐกิจโลก อย่างไรก็ตาม คาดว่าราคาในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2567 ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก และกระจุกตัว คาดว่าราคามีแนวโน้มปรับตัวลดลงแต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ดี (ตารางที่ 3.9)

ตารางที่ 3.9 ราคาที่เกษตรกรขายได้ ราคาโรงงานอาหารสัตว์รับซื้อ และราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ปี 2562 – 2566

ปี	ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)	โรงงานอาหารสัตว์รับซื้อ (บาท/กก.)	ส่งออก เอฟ.โอ.บี (บาท/ตัน)
2562	7.67	9.07	9,263
2563	7.65	8.87	8,943
2564	8.57	9.96	10,063
2565	10.11	12.22	12,256
2566	9.21	11.93	10,381
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	6.66	9.07	5.58

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2568)

3.1.3 จังหวัดอุบลราชธานี

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดอุบลราชธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 73,021 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 80,200 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.66 ต่อปี ส่วนผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 58,180 ตัน ในปีเพาะปลูก 2566/63 เป็น 66,445 ตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.54 ต่อปี และผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 801 กิโลกรัมต่อไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 828 กิโลกรัมต่อไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.79 ต่อปี

ด้านราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ของจังหวัดอุบลราชธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.80 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 9.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2567 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.93 ต่อปี เนื่องจากการที่มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในพื้นที่ พร้อมทั้งได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากโรงงานอาหารสัตว์ ทำให้มีตลาดรองรับที่แน่นอน อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนเกษตรกรให้ปลูกพืชหลังนา (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 ข้อมูลด้านการผลิตและตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดอุบลราชธานี ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัมต่อไร่)	ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาทต่อกิโลกรัม)
2562/63	73,021	58,180	801	7.80
2563/64	72,067	58,107	806	7.69
2564/65	69,871	57,038	816	8.69
2565/66	77,662	63,089	816	10.28
2566/67	80,200	66,445	828	9.00
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2.66	3.54	0.79	5.93

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 26 กลุ่ม จำนวน 52 ราย และนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จำนวน 52 ราย ในจังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

3.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
เพศ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 67.31 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 32.69

อายุ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 40.38 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 36.54 และมีอายุ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.08 โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 54.98 ปี จะเห็นได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพแรงงาน การเรียนรู้ทักษะและเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน และอาจประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอนาคต

ระดับการศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 40.38 รองลงมา คือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 36.54 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 19.23 และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 3.85 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

ประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 6 – 10 ปี ร้อยละ 61.54 รองลงมาคือ มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี

ร้อยละ 25.00 มีประสบการณ์ 11 – 15 ปี ร้อยละ 7.69 มีประสบการณ์ 16 – 20 ปี ร้อยละ 3.85 และมีประสบการณ์ 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 1.92 โดยเกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ยเท่ากับ 7.51 ปี

2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

เพศ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 61.54 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 38.46

อายุ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 34.62 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 32.69 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 26.92 และมีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ร้อยละ 5.77 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 57.11 ปี จะเห็นได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพแรงงาน การเรียนรู้ทักษะ และอาจประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอนาคต เช่นเดียวกับเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ

ระดับการศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 63.46 รองลงมา คือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.92 และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 9.62 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เช่นเดียวกับเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ ซึ่งค่อนข้างเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

ประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 6 - 10 ปี ร้อยละ 55.77 รองลงมาคือ มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 44.23 ซึ่งเกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ยเท่ากับ 5.41 ปี กล่าวได้ว่าเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการฯ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อยกว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67

รายการ	ในพื้นที่โครงการฯ		นอกพื้นที่โครงการฯ	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ	52	100	52	100
ชาย	35	67.31	32	61.54
หญิง	17	32.69	20	38.46
อายุ				
31 - 40 ปี	-	-	3	5.77
41 - 50 ปี	19	36.54	17	32.69
51 - 60 ปี	21	40.38	14	26.92
61 ปีขึ้นไป	12	23.08	18	34.62
เฉลี่ย (ปี)	54.98		57.11	
ระดับการศึกษา	52	100	52	100
ประถมศึกษา	21	40.38	33	63.46
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	19.23	14	26.92
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	19	36.54	5	9.62
ปริญญาตรี / สูงกว่าปริญญาตรี	2	3.85	-	-
ประสบการณ์การปลูก	52	100	52	100
น้อยกว่า 5 ปี	13	25.00	23	44.23
6 - 10 ปี	32	61.54	29	55.77
11 - 15 ปี	4	7.69	-	-
16 - 20 ปี	2	3.85	-	-
21 ปี ขึ้นไป	1	1.92	-	-
เฉลี่ย (ปี)	7.51		5.41	

ที่มา: จากการสำรวจ

3.2.2 ข้อมูลด้านการผลิต

1) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่มีเนื้อที่ 5 – 15 ไร่ ร้อยละ 71.15 รองลงมาคือ เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 16 – 30 ไร่ ร้อยละ 19.23 และเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ น้อยกว่า 5 ไร่

ร้อยละ 9.62 โดยเกษตรกรมีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 11.06 ไร่ ทั้งนี้เกษตรกรจะเพาะปลูกตามเงินทุน และปริมาณน้ำที่มีเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้

แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่มีเนื้อที่เพาะปลูกอยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 84.62 ส่วนที่อยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 15.38 ซึ่งแหล่งน้ำหลักที่ใช้ในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ น้ำบาดาล น้ำบ่อดิน และแหล่งน้ำธรรมชาติ

การกู้ยืมเพื่อการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไม่กู้ยืมเงิน ร้อยละ 40.38 ส่วนเกษตรกรที่กู้ยืมเงินเพื่อการเกษตร เฉลี่ยกู้ยืมจำนวน 191,161 บาท โดยกู้ยิมน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 25.00 รองลงมากู้ยืม 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 17.31 กู้ยืมมากกว่า 200,001 บาท ร้อยละ 11.54 กู้ยืม 150,001 - 200,000 บาท ร้อยละ 3.85 และกู้ยืม 100,001 - 150,000 บาท ร้อยละ 1.92

ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ถือครองเป็นโฉนด ร้อยละ 59.61 รองลงมา สปก. 4-01 และอื่น ๆ เท่ากันที่ร้อยละ 15.39 เช่าที่ดิน ร้อยละ 7.69 และไม่มีเอกสารสิทธิ์ ร้อยละ 1.92

2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่มีเนื้อที่ 5 – 15 ไร่ ร้อยละ 65.38 รองลงมา คือ เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 23.08 และเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 16 – 30 ไร่ ร้อยละ 11.54 โดยเกษตรกรมีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 7.89 ไร่

แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่มีเนื้อที่เพาะปลูกอยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 80.77 ส่วนที่อยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 19.23 ซึ่งแหล่งน้ำหลักที่ใช้ในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ น้ำบาดาล น้ำบ่อดิน และแหล่งน้ำธรรมชาติ

การกู้ยืมเพื่อการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ไม่กู้ยืมเงิน ร้อยละ 44.23 ส่วนเกษตรกรที่กู้ยืมเงินเพื่อการเกษตร เฉลี่ยกู้ยืมจำนวน 110,000 บาท โดยกู้ยิมน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 32.69 รองลงมากู้ยืม 50,001 - 100,000 บาท และกู้ยืมมากกว่า 200,001 บาท เท่ากันที่ร้อยละ 11.54

ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ถือโฉนด ร้อยละ 59.69 รองลงมา ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และเช่าที่ดิน เท่ากันที่ร้อยละ 15.39 และอื่น ๆ ร้อยละ 11.53 (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 ข้อมูลด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67

รายการ	ในพื้นที่โครงการฯ		นอกพื้นที่โครงการฯ	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เนื้อที่แปลงตัวอย่าง	52	100	52	100
น้อยกว่า 5 ไร่	5	9.62	12	23.08
5 - 15 ไร่	37	71.15	34	65.38
16 - 30 ไร่	10	19.23	6	11.54
เฉลี่ย (ไร่)	11.06		7.89	
แหล่งน้ำ	52	100	52	100
ในเขตชลประทาน	8	15.38	10	19.23
นอกเขตชลประทาน	44	84.62	42	80.77
การกู้ยืมเพื่อการเพาะปลูก	52	100	52	100
ไม่กู้ยืมเงิน	21	40.38	23	44.23
กู้ยืมน้อยกว่า 50,000 บาท	13	25.00	17	32.69
กู้ยืม 50,001 - 100,000 บาท	9	17.31	6	11.54
กู้ยืม 100,001 - 150,000 บาท	1	1.92	-	-
กู้ยืม 150,001 - 200,000 บาท	2	3.85	-	-
กู้ยืมมากกว่า 200,001 บาท	6	11.54	6	11.54
เฉลี่ย (บาท)	191,161		110,000	
ลักษณะการถือครองพื้นที่	52	100	52	100
โฉนด	31	59.61	30	59.69
สปก. 4-01	8	15.39	-	-
ไม่มีเอกสารสิทธิ์	1	1.92	8	15.39
เช่าที่ดิน	4	7.69	8	15.39
อื่น ๆ	8	15.39	6	11.53

ที่มา: จากการสำรวจ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

4.1.1 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

วิเคราะห์ตามกระบวนการผลิตของเกษตรกรตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งจะคำนวณจากค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน 26 กลุ่ม โดยสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม 1 ราย และสมาชิกกลุ่มละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 52 ราย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ปีเพาะปลูก 2566/67 มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 6,629.35 บาทต่อไร่ แยกเป็นต้นทุนเงินสดเฉลี่ย 4,896.98 บาทต่อไร่ และต้นทุนไม่เป็นเงินสดเฉลี่ย 1,732.37 บาทต่อไร่ เมื่อแยกตามกิจกรรมการลงทุนพบว่า ส่วนใหญ่ของต้นทุนทั้งหมดจะเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 5,916.16 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.24 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าแรงงาน ค่าวัสดุ ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน และส่วนที่เหลือคือ ต้นทุนคงที่เฉลี่ย 713.19 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.76 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร ทั้งนี้ หากพิจารณาในรายละเอียดของต้นทุนผันแปร จะพบว่าค่าวัสดุอุปกรณ์มีค่าสูงที่สุดเฉลี่ย 3,799.41 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.31 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้า ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง ค่ายาปราบศัตรูพืช และวัชพืช ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน รองลงมาคือค่าแรงงานเฉลี่ย 1,985.82 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.95 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยวค่าเตรียมดิน ค่าดูแลรักษา และค่าปลูก ส่วนค่าเสียโอกาสเงินลงทุนเฉลี่ย 130.93 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.98 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ต้นทุนรวม 5.71 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 1,161.95 กิโลกรัม โดยเกษตรกรได้นำเอาความรู้จากการที่ได้รับ เช่น การพัฒนาคุณภาพ การเชื่อมโยงตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม พร้อมทั้งได้รับปัจจัยการผลิต เช่น วัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ จากหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา 8.10 บาท

จากการวิจัยครั้งนี้เกษตรกรได้รับผลตอบแทน 9,411.80 บาทต่อไร่ เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมดได้รับผลตอบแทนสุทธิ 2,782.45 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นผลตอบแทนสุทธิ 2.39 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

หน่วย: บาทต่อไร่

รายการ	ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการฯ			ร้อยละ
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	
1. ต้นทุนผันแปร	4,854.01	1,062.15	5,916.16	89.24
1.1 ค่าแรงงาน	1,207.22	778.60	1,985.82	29.95
เตรียมดิน	448.81	157.70	606.51	9.15
ปลูก	77.28	70.30	147.58	2.23
ดูแลรักษา	115.55	442.41	557.96	8.42
เก็บเกี่ยว	565.58	108.19	673.77	10.16
1.2 ค่าวัสดุ	3,646.79	152.62	3,799.41	57.31
ค่าพันธุ์	683.57	0.00	638.57	10.31
ค่าปุ๋ย	1,701.96	150.95	1,852.91	27.95
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	235.09	0.57	235.66	3.55
ค่าสารอื่น ๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	73.61	0.00	73.61	1.11
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าไฟฟ้า	550.71	0.00	550.71	8.31
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	242.78	0.00	242.78	3.66
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	159.07	1.10	160.17	2.42
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	0.00	130.93	130.93	1.98
2. ต้นทุนคงที่	42.97	670.22	713.19	10.76
ค่าเช่าที่ดิน/ค่าใช้ที่ดิน	42.97	425.75	468.72	7.07
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	135.42	135.42	2.04
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	109.05	109.05	1.64
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,896.98	1,732.37	6,629.35	100.00
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			5.71	
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,161.95	
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			8.10	
7. ผลตอบแทนต่อไร่			9,411.80	
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,782.45	
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.39	

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.2 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่จังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการวิเคราะห์ตามกระบวนการผลิตของเกษตรกรตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งจะคำนวณจากค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 52 ราย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ปีเพาะปลูก 2566/67 มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 6,878.39 บาทต่อไร่ แยกเป็นต้นทุนเงินสดเฉลี่ย 5,206.61 บาทต่อไร่ และต้นทุนไม่เป็นเงินสดเฉลี่ย 1,671.78 บาทต่อไร่ เมื่อแยกตามกิจกรรมการลงทุนพบว่า ส่วนใหญ่ของต้นทุนทั้งหมดจะเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 6,037.06 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.77 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าแรงงาน ค่าวัสดุ ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน ตามลำดับ และส่วนที่เหลือคือต้นทุนคงที่เฉลี่ย 841.33 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.23 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ทั้งนี้ หากพิจารณาในรายละเอียดของต้นทุนผันแปร จะพบว่า ค่าวัสดุมีค่าสูงที่สุดเฉลี่ย 3,817.29 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.50 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้า ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน รองลงมาคือค่าแรงงานเฉลี่ย 2,083.43 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.29 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ได้แก่ ค่าเตรียมดิน และค่าปลูก ส่วนค่าเสียโอกาสเงินลงทุนเฉลี่ย 136.34 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.98 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ส่วนต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 1,095.08 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา 8.00 บาท ได้รับผลตอบแทน 8,760.64 บาทต่อไร่ เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมดได้รับผลตอบแทนสุทธิ 1,882.25 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นผลตอบแทนสุทธิ 1.72 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 นอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

หน่วย: บาทต่อไร่

รายการ	ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกพื้นที่โครงการฯ			ร้อยละ
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	
1. ต้นทุนผันแปร	5,065.16	971.90	6,037.06	87.77
1.1 ค่าแรงงาน	1,271.91	811.52	2,083.43	30.29
เตรียมดิน	490.14	139.28	629.42	9.15
ปลูก	64.29	89.57	153.86	2.24
ดูแลรักษา	110.29	484.07	594.36	8.64
เก็บเกี่ยว	607.19	98.60	705.79	10.26
1.2 ค่าวัสดุ	3,791.73	25.56	3,817.29	55.50
ค่าพันธุ์	643.26	0.00	643.26	9.35
ค่าปุ๋ย	1,889.56	24.04	1,913.60	27.82
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	240.56	0.68	241.24	3.51
ค่าสารอื่น ๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	45.26	0.00	45.26	0.66
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าไฟฟ้า	567.28	0.00	567.28	8.25
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	250.79	0.00	250.79	3.65
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	155.02	0.84	155.86	2.27
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	0.00	136.34	136.34	1.98
2. ต้นทุนคงที่	142.97	698.36	841.33	12.23
ค่าเช่าที่ดิน/ค่าใช้ที่ดิน	142.97	405.48	548.45	7.97
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	169.42	169.42	2.46
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	123.46	123.46	1.79
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	5,206.61	1,671.78	6,878.39	100.00
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			6.28	
5.ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,095.08	
6.ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			8.00	
7.ผลตอบแทนต่อไร่			8,760.64	
8.ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,882.25	
9.ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.72	

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

พบว่า ด้านต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 6,629.35 บาทต่อไร่ ต่ำกว่าเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 6,878.39 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.62 โดยส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปร ได้แก่ ค่าแรง ค่าวัสดุและค่าเสียโอกาสการลงทุน โดยเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีต้นทุนผันแปร 5,919.16 บาทต่อไร่ ต่ำกว่าเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่มีต้นทุนคงที่เฉลี่ย 6,307.06 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.00 ส่วนต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสอุปกรณ์การเกษตร พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีต้นทุนคงที่ 713.19 บาทต่อไร่ ต่ำกว่าเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีต้นทุนคงที่เฉลี่ย 841.33 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.23

ด้านผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีผลผลิต 1,161.95 กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าผลผลิตของเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีผลผลิต 1,095.08 กิโลกรัมต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.11 โดยเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นาอยู่ที่ 8.10 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นาอยู่ที่ 8.00 บาทต่อกิโลกรัม ต่างกัน 0.10 บาท เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นสมาชิกกับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในพื้นที่ ทำให้ได้ราคาขายสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ มีการบริหารจัดการด้านต้นทุนการผลิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลง และมีผลผลิตที่สูงขึ้น จากการเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งได้รับการสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานรัฐที่เข้าไปส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการผลิต การลดต้นทุน การปรับเปลี่ยนไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก รวมถึงการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ทำให้ต้นทุนต่ำกว่า และมีผลผลิตที่สูงกว่า

ผลตอบแทนเฉลี่ยของเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 9,411.80 บาทต่อไร่ สูงกว่าผลตอบแทนเฉลี่ยของเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 8,760.64 บาทต่อไร่ สูงกว่าคิดเป็นร้อยละ 7.43 เมื่อหักต้นทุนรวมแล้ว พบว่า ผลตอบแทนสุทธิของเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เท่ากับ 2,782.45 บาทต่อไร่ สูงกว่าเกษตรกรนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่ได้รับผลตอบแทน 1,882.25 บาทต่อไร่ สูงกว่า 900.20 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 47.82 ด้านผลตอบแทนต่อกิโลกรัม ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีผลตอบแทนสุทธิ 2.39 บาทต่อกิโลกรัม สูงกว่านอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 1.72 บาทต่อกิโลกรัม สูงกว่า 0.67 บาทต่อกิโลกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 38.95 เมื่อพิจารณาแล้ว

พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีผลตอบแทนสุทธิสูงกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นอกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ซึ่งถือเป็นการยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกร อย่างไรก็ตาม เกษตรกรทั้งในและนอกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีความต้องการเงินสดเพื่อใช้หมุนเวียน เพื่อชำระหนี้จากการกู้ยืมเงินมา และเป็นเงินทุนสำหรับการเพาะปลูกในรอบถัดไป จึงรับจำหน่ายผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวทันที อีกทั้งยังต้องเตรียมแปลงสำหรับปลูกพืชในรอบถัดไป (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2566/67 ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

รายการ	ในพื้นที่ โครงการฯ	นอกพื้นที่ โครงการฯ	ผลต่าง	ผลต่าง (ร้อยละ)
1. ต้นทุนผันแปร (บาท)	5,916.16	6,037.06	-120.90	-2.00
2. ต้นทุนคงที่ (บาท)	713.19	841.33	-128.14	-15.23
3. ต้นทุนรวมต่อไร่ (บาท)	6,629.35	6,878.39	-249.04	-3.62
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม (บาท)	5.71	6.28	-0.57	-9.08
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	1,161.95	1,095.08	66.87	6.11
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)	8.10	8.00	0.10	1.25
7. ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	9,411.80	8,760.64	651.16	7.43
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (บาท)	2,782.45	1,882.25	900.20	47.82
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม (บาท)	2.39	1.72	0.67	38.95

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2 แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อม

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดำเนินการจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาวิเคราะห์ SWOT มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัจจัยเชิงกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) โดยใช้เครื่องมือ 7s McKinsey และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threat) โดยใช้เครื่องมือ PESTEL Analysis เพื่อจะได้นำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยการใช้แนวคิด TOWS Matrix ต่อไป

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในด้วยเครื่องมือ 7s McKinsey ประกอบด้วย โครงสร้างองค์กร (Structure) กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) ระบบในการดำเนินงานขององค์กร (System) ลักษณะแบบแผนหรือ

พฤติกรรมในการบริหารงานของผู้บริหาร (Style) บุคลากรขององค์กร (Staff) ความรู้ความสามารถขององค์กร (Skill) และค่านิยมร่วมกัน (Shared Value) พบว่ามี จุดแข็ง และจุดอ่อน (SW) ดังนี้

1) จุดแข็ง (Strength : S) ได้แก่

S1 สมาชิกกลุ่มมีการแบ่งโครงสร้างกันอย่างชัดเจน มีประธาน กรรมการ และสมาชิก ที่มาจากตัวแทนเกษตรกร

S2 สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งได้สิทธิพิเศษในการซื้อเมล็ดพันธุ์คุณภาพ และปุ๋ย อีกทั้งจำหน่ายผลผลิตในราคาที่สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป

S3 การรวมกลุ่มช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการจัดซื้อและใช้ปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง

S4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการนำเอาองค์ความรู้จากภาครัฐ ช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น

S5 มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ทางกลุ่มมีการจัดประชุมเอง และประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

S6 กลุ่มแปลงใหญ่มีระบบในการลดต้นทุนให้สมาชิก ด้วยการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์กันเองภายในกลุ่ม

S7 การนำกลุ่มมาจากผู้นำชุมชน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกลุ่มสมาชิก ซึ่งช่วยให้เกิดความร่วมมือ และลดความขัดแย้งภายในกลุ่มได้ดี อีกทั้งมีการสื่อสาร ประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง

S8 มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน การใช้เครื่องจักร ช่วยแก้ปัญหาแรงงานสูงอายุ

S9 สมาชิกในกลุ่มได้รับการอบรม และพัฒนาแนวทางการผลิตอย่างต่อเนื่อง

S10 สมาชิกส่วนใหญ่ทำการเกษตรมาเป็นเวลานาน (เฉลี่ย 7.51 ปี) มีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

S11 สมาชิกกลุ่มนิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากใช้น้ำน้อยกว่าและมีรายได้สูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง

S12 สมาชิกกลุ่มมีแนวโน้มขยายพื้นที่และปรับเปลี่ยนมาเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากขึ้น เนื่องจากมีความต้องการในตลาดสูง

2) จุดอ่อน (Weaknesses : W) ได้แก่

W1 โครงสร้างการรวมกลุ่มเป็นแบบอาสาสมัคร ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานภายในกลุ่ม

W2 สมาชิกกลุ่มจำหน่ายเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันทีหลังเก็บเกี่ยว ไม่มีการลดความชื้นเนื่องจากไม่มีลานตากหรือแหล่งจัดเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อราคาจำหน่าย

W3 สมาชิกแก้ปัญหาการเงินด้วยการกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และการขอสินเชื่อในการซื้อปัจจัยการผลิต ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนสำรองภายในกลุ่ม และไม่มีการทำประกันภัยผลผลิต

W4 ไม่มีระบบบัญชี ระบบการเงิน ระบบการบริหารจัดการ และระบบการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบที่มีประสิทธิภาพ

W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน (ร้อยละ 84.62) จึงแก้ปัญหาด้วยการขุดบ่อบาดาล ซึ่งพบปัญหาการเข้าถึงแหล่งน้ำบาดาลของเกษตรกร ที่เกิดจากความต้องการใช้น้ำที่กระจุกตัวในช่วงระยะการเจริญเติบโตที่สำคัญของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (อายุ 40-70 วัน) โดยการสูบน้ำพร้อมกันในลักษณะกลุ่มพื้นที่ ส่งผลกระทบต่ออัตราการเพิ่มและการไหลของน้ำใต้ดิน ทำให้ปริมาณน้ำบาดาลไม่เพียงพอต่อการอุปโภคเพื่อการเกษตรในช่วงเวลาดังกล่าว

W6 ขาดการกระจายอำนาจ และโอกาสในการสร้าง "ผู้นำรุ่นใหม่" หรือ "ทีมผู้เชี่ยวชาญ" ในการตัดสินใจเรื่องที่ซับซ้อน ด้วยข้อมูลหลาย ๆ ด้าน

W7 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากส่วนใหญ่สมาชิกใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก หากต้องจ้างแรงงานเพิ่มเติมก็จะส่งผลให้ต้นทุนค่าแรงงานสูงขึ้น อีกทั้งแรงงานสูงอายุ (อายุเฉลี่ย 54.98 ปี) ขาดคนรุ่นใหม่ทดแทนที่จะสานต่ออาชีพการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

W8 ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านบัญชี ด้านการตลาด

W9 การผลิตของกลุ่มส่วนใหญ่มักเป็นไปตามกระแสนิยม และราคาผลผลิตของปีก่อนหน้า

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อน ของกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้วย 7s McKinsey

7s McKinsey	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
โครงสร้างองค์กร (Structure)	S1 สมาชิกกลุ่มมีการแบ่งโครงสร้างกัน อย่างชัดเจน มีประธาน กรรมการ และสมาชิก	W1 โครงสร้างการรวมกลุ่มเป็นแบบ อาสาสมัคร ทำให้ขาดความ ต่อเนื่อง
กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy)	S2 สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเป็นสมาชิก โรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งได้สิทธิ พิเศษในการจำหน่ายผลผลิตราคา สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป	W2 ไม่มีลานตากหรือแหล่งจัดเก็บ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ต้อง จำหน่ายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันที หลังเก็บเกี่ยว
	S3 การรวมกลุ่มช่วยเพิ่มอำนาจต่อรอง ในการจัดซื้อและใช้ปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ลดลง	W3 ไม่มีการจัดตั้งกองทุนสำรอง และ ไม่มีการทำประกันภัยผลผลิต
	S4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการนำเอาองค์ความรู้ จากภาครัฐ ช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่ สูงขึ้น	

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

7s McKinsey	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	S5 มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	
ระบบในการดำเนินงานขององค์กร (System)	S6 กลุ่มแปลงใหญ่มีระบบในการลดต้นทุนให้สมาชิกด้วยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่ม	W4 ไม่มีระบบบัญชี ระบบการเงิน ระบบการบริหารจัดการ และระบบการจัดซื้อจัดหารวัตถุดิบที่มีประสิทธิภาพ W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ
ลักษณะแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหารงานของผู้บริหาร (Style)	S7 ผู้นำกลุ่มมักมาจากผู้นำชุมชน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกลุ่มสมาชิก S8 มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ด้านแรงงาน และเครื่องจักร	W6 ขาดการกระจายอำนาจ และโอกาสในการสร้าง "ผู้นำรุ่นใหม่" หรือ "ทีมผู้เชี่ยวชาญ" ในการตัดสินใจเรื่องที่ซับซ้อน
บุคลากรขององค์กร (Staff)	S9 สมาชิกในกลุ่มได้รับการอบรม และพัฒนาแนวทางการผลิตอย่างต่อเนื่อง	W7 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากส่วนใหญ่สมาชิกใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก หากต้องจ้างแรงงานเพิ่มเติมก็จะส่งผลให้ต้นทุนค่าแรงงานสูงขึ้น อีกทั้งแรงงานสูงอายุ ขาดคนรุ่นใหม่ทดแทนที่จะสานต่ออาชีพการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ W8 ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านบัญชีด้านการตลาด
ความรู้ความสามารถขององค์กร (Skill)	S10 สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	
ค่านิยมร่วมกัน (Shared Value)	S11 สมาชิกกลุ่มนิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากมีรายได้สูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง S12 สมาชิกกลุ่มมีแนวโน้มขยายพื้นที่และปรับเปลี่ยนมาเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากขึ้น	W9 การผลิตของกลุ่มส่วนใหญ่มักเป็นไปตามกระแสนิยม และราคาผลผลิตของปีก่อนหน้า

ที่มา : จากการสำรวจ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกด้วยเครื่องมือ PESTEL ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง (Politic) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic) ปัจจัยทางสภาพสังคม (Social) ปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology) และปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม (Environmental) และด้านกฎหมาย (Legal) พบว่ามี โอกาส และอุปสรรค (OT) ดังนี้

1) โอกาส (Opportunities : O) ได้แก่

O1 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น การอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การบริหารจัดการ และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตในช่วง 3 ปีแรก

O2 ภาครัฐมีบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาเกษตรการวิจัยและพัฒนา และมีเครือข่ายเกษตรกร เพื่อช่วยสนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่

O3 การขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ของประเทศซึ่งใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบสำคัญ จึงมีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นทุกปี ตามการเติบโตของภาคปศุสัตว์

O4 มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดศรีสะเกษ ช่วยประหยัดต้นทุนค่าขนส่ง

O5 ภาครัฐสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชหลังนาที่ใช้น้ำน้อย ส่งผลให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 เพิ่มมากขึ้น

O6 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

O7 มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และทนทานต่อโรคและแมลง

O8 มีกฎหมายส่งเสริมให้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือนิติบุคคลอื่น ๆ ทำให้มีฐานะทางกฎหมายที่ชัดเจน สามารถทำธุรกรรมทางการเงิน กู้ยืมได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการขยายธุรกิจและการลงทุนในเทคโนโลยี Agri-Tech ซึ่งทางกลุ่มมีโอกาสยกระดับกลุ่มแปลงใหญ่เพื่อเข้าถึงแหล่งทุน

O9 มีมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) ทำให้กลุ่มที่ปฏิบัติตามมาตรฐานมีโอกาสได้รับใบรับรอง ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและเป็นเครื่องมือทางการตลาด ในการเข้าถึงตลาดพรีเมียมหรือตลาดส่งออกที่มีข้อกำหนดเข้มงวด

2) อุปสรรค (Threats : T) ได้แก่

T1 การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้นโยบายภาครัฐไม่ต่อเนื่อง

T2 ราคาปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช) มีราคาสูง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

T3 แรงงานหายาก และค่าแรงมีแนวโน้มสูงขึ้น

T4 ราคาจำหน่าย ถูกกำหนดจากราคาตลาดโลก ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาได้เองภายในประเทศ

T5 แรงงานสูงอายุในภาคเกษตรทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต

T6 ปัญหาจากภัยธรรมชาติ (อุทกภัย, ภัยแล้ง, การแพร่ระบาดของศัตรูพืช, โรคระบาด) และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีผลต่อผลผลิต

T7 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม มลพิษทางอากาศ และการจัดการของเสียจากการเกษตร (เช่น การห้ามเผาตอซังข้าวโพด) ทำให้กลุ่มแปลงใหญ่ต้องลงทุนในเครื่องจักร เพื่อไถกลบหรือแปรรูปเศษซากทางการเกษตร ซึ่งสร้างภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และหากฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษทางกฎหมาย

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้วย PESTEL

PESTEL	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
นโยบายและการเมือง (Politic)	O1 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น การอบรม การสนับสนุนปัจจัยการผลิต O2 ภาครัฐ มีบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาเกษตร การวิจัยและพัฒนา เพื่อช่วยสนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่	T1 การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้นโยบายภาครัฐไม่ต่อเนื่อง
เศรษฐกิจ (Economic)	O3 ความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากกว่าปริมาณที่ผลิตได้ในประเทศ O4 มีโรงงานอาหารสัตว์ ในพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งรับซื้อ	T2 ราคาปัจจัยการผลิตสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น T3 แรงงานหายาก และค่าแรงมีแนวโน้มสูงขึ้น T4 ราคาจำหน่าย ถูกกำหนดจากราคาตลาดโลก ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาได้เองภายในประเทศ
สังคม (Social)	O5 เกษตรกรหันมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ที่ได้รับการส่งเสริมมากขึ้น โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2	T5 แรงงานสูงอายุในภาคเกษตรทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต
เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology)	O6 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

PESTEL	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
	O7 มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และทนทานต่อโรคและแมลง	
สภาพแวดล้อม (Environmental)		T6 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้เกิดปัญหาจากภัยธรรมชาติ (อุทกภัย, ภัยแล้ง, การแพร่ระบาดของศัตรูพืช, โรคระบาด)
กฎหมาย (Legal)	O8 มีกฎหมายส่งเสริมให้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือนิติบุคคล ซึ่งเป็นช่องทางเข้าถึงแหล่งทุน O9 มีมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)	T7 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม มลพิษทางอากาศ และการจัดการของเสียจากการเกษตรทำได้ยาก เนื่องจากสร้างภาระด้านค่าใช้จ่ายให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : จากการสำรวจ

จากนั้นนำตัวแปรสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของการบริหารจัดการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มาจัดความสำคัญของตัวแปรว่าตัวแปรสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกมีความสำคัญมากน้อยในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ภายในโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เพียงใด หลังจากนั้น นำผลการประเมินรายบุคคลดังกล่าว มาคำนวณลำดับความสำคัญ โดยการให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกแสดงความคิดเห็น 5 ระดับต่อแบบสอบถามในแต่ละข้อ ได้ความกว้างของอันตรภาคชั้นของค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.8 และแบ่งข้อมูลออกเป็นชั้น “อันตรภาคชั้น” จำนวน 5 ชั้น ตามเกรด A B C D F ซึ่ง เกรด A หมายถึง ประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00) เกรด B หมายถึง ประเด็นที่มีความสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20) เกรด C หมายถึง ประเด็นที่มีความสำคัญปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40) เกรด D หมายถึง ประเด็นที่มีความสำคัญน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60) และเกรด F หมายถึง ประเด็นที่มีความสำคัญน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80) ซึ่งจากการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวแปร และได้มีการจัดความสำคัญของตัวแปรสามารถสรุปผลได้ (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 สรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

ปัจจัย	SWOT	ค่าเฉลี่ย	เกรด
จุดแข็ง	S1 สมาชิกกลุ่มมีการแบ่งโครงสร้างกันอย่างชัดเจน มีประธานกรรมการและสมาชิก	4.30	A
	S2 สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเป็นสมาชิกโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งได้สิทธิพิเศษในการจำหน่ายผลผลิตราคาสูงกว่าเกษตรกรทั่วไป	4.21	A
	S3 การรวมกลุ่มช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการจัดซื้อและใช้ปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง	3.59	B
	S4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการนำเอาองค์ความรู้จากภาครัฐ ช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น	4.25	A
	S5 มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	4.63	A
	S6 กลุ่มแปลงใหญ่มีระบบในการลดต้นทุนให้สมาชิกด้วยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่ม	4.01	B
	S7 ผู้นำกลุ่มมักมาจากผู้นำชุมชนทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในกลุ่มสมาชิก	4.63	A
	S8 มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ด้านแรงงาน และเครื่องจักร	4.21	A
	S9 สมาชิกในกลุ่มได้รับการอบรม และพัฒนาแนวทางการผลิตอย่างต่อเนื่อง	4.63	A
	S10 สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	4.68	A
	S11 สมาชิกกลุ่มนิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากมีรายได้สูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง	4.63	A
	S12 สมาชิกกลุ่มมีแนวโน้มขยายพื้นที่และปรับเปลี่ยนมาเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากขึ้น	3.89	B
จุดอ่อน	W1 โครงสร้างการรวมกลุ่มเป็นแบบอาสามัคร ทำให้ขาดความต่อเนื่อง	4.21	A
	W2 ไม่มีลานตากหรือแหล่งจัดเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ต้องจำหน่ายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันทีหลังเก็บเกี่ยว	4.41	A
	W3 ไม่มีการจัดตั้งกองทุนสำรอง และไม่มีการทำประกันภัยผลผลิต	4.25	A
	W4 ไม่มีระบบบัญชี ระบบการเงินระบบการบริหารจัดการ และระบบการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบที่มีประสิทธิภาพ	3.56	B
	W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ	4.45	A
	W6 ขาดการกระจายอำนาจ และโอกาสในการสร้าง "ผู้นำรุ่นใหม่" หรือ "ทีมผู้เชี่ยวชาญ" ในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ	4.21	A

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ปัจจัย	SWOT	ค่าเฉลี่ย	เกรด
จุดอ่อน	W7 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากส่วนใหญ่สมาชิกใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก หากต้องจ้างแรงงานเพิ่มเติมก็จะส่งผลให้ต้นทุนค่าแรงงานสูงขึ้น อีกทั้งแรงงานสูงอายุ ขาดคนรุ่นใหม่ทดแทนที่จะสานต่ออาชีพการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	4.25	A
	W8 ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านบัญชี ด้านการตลาด	4.33	A
	W9 การผลิตของกลุ่มส่วนใหญ่มักเป็นไปตามกระแสนิยม และราคาผลผลิตของปีก่อนหน้า	3.79	B
โอกาส	O1 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น การอบรมการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	4.36	A
	O2 ภาครัฐ มีบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาเกษตร การวิจัยและพัฒนา เพื่อช่วยสนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่	4.89	A
	O3 ความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าปริมาณที่ผลิตได้ในประเทศ	4.75	A
	O4 มีโรงงานอาหารสัตว์ ในพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งรับซื้อ	4.65	A
	O5 เกษตรกรหันมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมมากขึ้น โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2	4.45	A
	O6 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	3.98	B
	O7 มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และทนทานต่อโรคและแมลง	4.21	A
	O8 มีกฎหมายส่งเสริมให้จดทะเบียนเป็น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือ นิติบุคคล ซึ่งเป็นช่องทางเข้าถึงแหล่งทุน	3.69	B
	O9 มีมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)	3.89	B
อุปสรรค	T1 การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้นโยบายภาครัฐไม่ต่อเนื่อง	3.29	C
	T2 ราคาปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.33	A
	T3 แรงงานหายาก และค่าแรงมีแนวโน้มสูงขึ้น	3.49	B
	T4 ราคาจำหน่าย ถูกกำหนดจากราคาตลาดโลก ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาได้เองภายในประเทศ	4.56	A
	T5 แรงงานสูงอายุในภาคเกษตรทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต	4.33	A
	T6 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้เกิดปัญหาจากภัยธรรมชาติ (อุทกภัย, ภัยแล้ง, การแพร่ระบาดของศัตรูพืช, โรคระบาด)	3.41	B
	T7 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม มลพิษทางอากาศ และการจัดการของเสียจากการเกษตรทำได้ยาก เนื่องจากสร้างภาระด้านค่าใช้จ่ายให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.02	B

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.2 การกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยการจับคู่ทางเลือก “TOWS Matrix” โดยในขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาจัดกลุ่มให้สอดคล้องและสามารถสร้างแนวทางการบริหารจัดการการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรจากนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล ที่ต้องการเพิ่มรายได้ภาคการเกษตรเป็น 3 เท่าใน 4 ปี ด้วยกลยุทธ์ตลาดนำ – นวัตกรรมเสริม – เพิ่มรายได้ โดยคัดเลือกจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในแต่ละด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดและมาก มาพิจารณาในการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งจากการใช้แบบจำลอง “TOWS Matrix” สามารถกำหนดกลยุทธ์ รายละเอียดดังนี้

- 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) เป็นการใช้จุดแข็งมาสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาส ได้แก่
 - (1) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่ม ให้มีการยกระดับการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน
 - (2) การจัดการองค์ความรู้และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น
- 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) เป็นการสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาสเพื่อแก้ปัญหาจุดอ่อนได้แก่
 - (1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ เพราะการเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำนั้นกลุ่มเกษตรกรต้องมีความเข้มแข็ง
 - (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาแรงงาน และพัฒนาระบบจัดการน้ำเชิงบูรณาการ
- 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) เป็นการใช้จุดแข็งเอาชนะอุปสรรค ได้แก่ ส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนด้วยวิถีกกลุ่ม การบริหารจัดการแรงงานและเครื่องจักรส่วนกลาง
- 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) เป็นการลดจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงอุปสรรค ได้แก่ ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำ เพื่อวางแผนการผลิตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 การกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ค่าเฉลี่ย
จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO)
S2 สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเป็นสมาชิกโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งได้สิทธิพิเศษในการจำหน่ายผลผลิตราคาสูงกว่าเกษตรกรทั่วไป	O1 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น การอบรมการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	1) ใช้ความได้เปรียบจากการรวมกลุ่ม ยกย่องสู่การพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน GAP (S2, S10, O4, O9)
S4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการนำเอาองค์ความรู้จากภาครัฐ ช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น	O2 ภาครัฐ มีบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาเกษตร การวิจัยและพัฒนา เพื่อช่วยสนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่	2) นำองค์ความรู้ และเทคโนโลยีจากภาครัฐมาใช้ร่วมกับการบริหารจัดการการผลิตภายในกลุ่ม เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น (S4, S8, O1, O2, O3, O6, O7)
S8 มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ด้านแรงงานและเครื่องจักร	O3 ความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าปริมาณที่ผลิตได้ในประเทศ	
S10 สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	O4 มีโรงงานอาหารสัตว์ ในพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งรับซื้อ	
	O6 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	
	O7 มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และทนทานต่อโรคและแมลง	
	O9 มีมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)	
จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)
W2 ไม่มีลานตากหรือแหล่งจัดเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ต้องจำหน่ายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันทีหลังเก็บเกี่ยว	O1 ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น การอบรมการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามา
W3 ไม่มีการจัดตั้งกองทุนสำรอง และไม่มีการทำประกันภัยผลผลิต	O2 ภาครัฐมีบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาเกษตร การวิจัยและพัฒนา เพื่อช่วยสนับสนุนกลุ่มแปลงใหญ่	มีบทบาท (W2, W3, W4, W6, W7, W8, W9, O1, O2, O6)
W4 ไม่มีระบบบัญชี ระบบการเงินระบบการบริหารจัดการ และระบบการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบที่มีประสิทธิภาพ	O6 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น เครื่องจักรกลทางการเกษตร ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	
W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ		

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ค่าเฉลี่ย
จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)
W6 ขาดการกระจายอำนาจ และโอกาสในการสร้าง "ผู้นำรุ่นใหม่" หรือ "ทีมผู้เชี่ยวชาญ" ในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ	O7 มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และทนทานต่อโรคและแมลง	2) ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาแรงงาน และพัฒนาระบบจัดการน้ำเชิงบูรณาการ (W5, W6, W8, W9, O1, O2, O6, O7)
W7 ขาดแคลนแรงงานและต้นทุนแรงงานสูง		
W8 แรงงานสูงอายุ กำลังแรงงานลดลง ขาดคนรุ่นใหม่ทดแทน ที่จะสานต่ออาชีพการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		
W9 ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านบัญชี ด้านการตลาด		
จุดแข็ง (S)	อุปสรรค (T)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)
S3 การรวมกลุ่มช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการจัดซื้อและใช้ปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง	T2 ราคาปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น T3 แรงงานหายาก และค่าแรงมีแนวโน้มสูงขึ้น	ส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนด้วยวิถีกลุ่ม เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่ม การรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิต การบริหารจัดการแรงงาน และเครื่องจักรส่วนกลาง (S3, S4, S6, S8, S10, T2, T3, T4, T5, T7, T8)
S4 กลุ่มแปลงใหญ่มีการนำเอาองค์ความรู้จากภาครัฐ ช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น	T4 ราคาจำหน่าย ถูกกำหนดจากราคาตลาดโลก ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาได้เองภายในประเทศ	
S6 กลุ่มแปลงใหญ่มีระบบในการลดต้นทุนให้สมาชิกด้วยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่ม	T5 แรงงานสูงอายุในภาคเกษตรทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต T7 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	
S8 มีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ด้านแรงงาน และเครื่องจักร	ส่งผลให้เกิดปัญหาจากภัยธรรมชาติ (อุทกภัย, ภัยแล้ง, การแพร่ระบาดของศัตรูพืช, โรคระบาด)	
S10 สมาชิกมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	T8 การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม มลพิษทางอากาศ และการจัดการของเสียจากการเกษตรทำได้ยาก เนื่องจากสร้างภาระด้านค่าใช้จ่ายให้กับผู้เกี่ยวข้อง	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ค่าเฉลี่ย
จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT)
W3 ไม่มีการจัดตั้งกองทุนสำรอง และไม่มีการทำประกันภัยผลผลิต	T2 ราคาปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำ เพื่อวางแผนการผลิต
W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ	T3 แรงงานหายาก และค่าแรงมีแนวโน้มสูงขึ้น	เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมการทำประกันภัยผลผลิต เพื่อลดการสูญเสียด้านเงินลงทุน (W1, W10, T1, T3, T5, T6, T7)
W10 การผลิตของกลุ่มส่วนใหญ่มักเป็นไปตามกระแสนิยม และราคาผลผลิตของปีก่อนหน้า	T5 แรงงานสูงอายุในภาคเกษตรทำให้กระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต T6 ขาดเงินทุนในการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยี T7 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้เกิดปัญหาจากภัยธรรมชาติ (อุทกภัย, ภัยแล้ง, การแพร่ระบาดของศัตรูพืช, โรคระบาด)	

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.3 แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ โดยมีแนวทางดังนี้

1) กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่ม ให้มีการยกระดับการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ต่อยอดในการพัฒนาคุณภาพให้ได้ตามความต้องการของตลาด โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายโรงอบข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หรือทางกลุ่มต่อยอดในการเพิ่มลานตาก หรือโรงอบข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อลดความชื้นของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด

(2) การส่งเสริมและสนับสนุนด้านองค์ความรู้ให้เกษตรกร เพื่อพัฒนาคุณภาพการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ได้มาตรฐาน GAP

2) กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ และเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการบริหารจัดการการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(2) ส่งเสริมการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ที่ทนแล้ง ทนโรค อัตราการงอกสูง สามารถเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ยากลำบาก เพื่อให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น

3) กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาท โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ มีความเข้มแข็ง มีการวางแผนการผลิตที่ชัดเจนเพื่อขอสินเชื่อจากทางธนาคาร ซึ่งกลุ่มสามารถนำเงินไปลงทุนด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องจักร ลานตาก โรงอบ ไซโล เป็นต้น เพื่อพัฒนาในด้านการผลิตต่อไป

(2) สนับสนุนการพัฒนาระบบงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น การเงิน บัญชีรายรับ – รายจ่าย การจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบ การตลาด โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกด้านองค์ความรู้

4) กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาแรงงาน และพัฒนาระบบจัดการน้ำเชิงบูรณาการ โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยี และองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา เครือข่ายเกษตรกร ให้เอื้อต่อการนำมาต่อยอดในการพัฒนาการผลิต เพื่อลดการใช้แรงงาน การเพิ่มผลผลิตต่อไป

(2) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยี และองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา เครือข่ายเกษตรกร ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ เพื่อให้สมาชิกมีน้ำที่เพียงพอต่อการผลิต

5) กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนด้วยวิถีกลุ่ม การรวมกลุ่มจัดซื้อจัดหาปัจจัยการผลิต และจำหน่ายผลผลิต การบริหารจัดการแรงงานและเครื่องจักรส่วนกลาง โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และชีวภัณฑ์ หมุนเวียนภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างกลไกการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการลดต้นทุน และบรรเทาผลกระทบของราคาปัจจัยการผลิตอย่างยั่งยืน

(2) สนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มในการจัดหาปัจจัยการผลิต และจำหน่ายผลผลิต เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับกลุ่ม ช่วยเหลือกลุ่มลดต้นทุนการซื้อปัจจัยการผลิต และจำหน่ายผลผลิตให้ได้ราคาสูงขึ้น

(3) สนับสนุนการยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มผ่านกลไกความร่วมมือภายใน โดยมุ่งเน้นการใช้ระบบบริหารจัดการเครื่องจักรกลทางการเกษตรส่วนกลางเพื่อทดแทนแรงงาน ซึ่งนอกจากจะช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานและโครงสร้างประชากรเกษตรสูงวัยแล้ว ยังเป็นแนวทางสำคัญในการควบคุมต้นทุนการผลิต

6) กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำในการวางแผนการผลิต ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมการทำประกันภัยผลผลิต โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำ พร้อมทั้งรองรับข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกษตรกรเข้าถึงง่าย เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตในแต่ละรอบการผลิต โดยระบบนี้ควรรวบรวม

ข้อมูลที่สำคัญต่อการตัดสินใจ และช่วยในการวางแผนการผลิตให้แก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบ เช่น การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ลดการใช้สารเคมีและปัจจัยการผลิตที่เกินจำเป็น

(2) สนับสนุนการประกันภัยผลผลิต เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อลดการสูญเสียด้านเงินลงทุน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 104 ตัวอย่าง โดยใช้ทฤษฎีต้นทุน และวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWS Matrix โดยผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในและนอกพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการฯ มีผลผลิตที่ได้เฉลี่ยไร่ละ 1,161.95 กิโลกรัม มากกว่าผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นอกพื้นที่โครงการฯ ไร่ละ 6.11 สำหรับราคาขายได้ ณ ไร่นา เฉลี่ยกิโลกรัมละ 8.10 บาท สูงกว่าราคาที่เกษตรกรขายได้นอกพื้นที่โครงการฯ ไร่ละ 1.25 ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการฯ มีต้นทุนทั้งหมด 6,629.35 บาทต่อไร่ ต่ำกว่าต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นอกพื้นที่โครงการฯ ไร่ละ 3.62 เมื่อนำมาวิเคราะห์ด้านผลตอบแทน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการฯ มีผลตอบแทนทั้งหมดไร่ละ 9,411.80 บาท ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 2,782.45 บาท หรือมีผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม 2.39 บาท ขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นอกพื้นที่โครงการฯ มีผลตอบแทนทั้งหมดไร่ละ 8,760.64 บาท มีผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 1,882.25 บาท หรือผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม 1.72 บาท จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า การรวมกลุ่มกันส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่ลดลง มีผลผลิตที่สูงขึ้นและสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรมากกว่าการผลิตแบบไม่การรวมกลุ่ม หรือต่างคนต่างผลิต

ทั้งนี้ หน่วยงานรัฐได้ทำการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชหลังนา ที่ใช้น้ำน้อยกว่าการปลูกข้าวนาปรัง อีกทั้งตามนโยบายตลาดนำการผลิต เพราะในพื้นที่มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่มีความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการรวมกลุ่มแปลงใหญ่นั้นได้รับความรู้ จากการอบรมเกษตรกรด้านการลดต้นทุน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตปุ๋ยหมักใช้เองภายในกลุ่ม เพื่อแบ่งเบาภาระต้นทุนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้น ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน อีกทั้งยังทำให้ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดเรื่องการบริหารจัดการน้ำ และเงินทุนด้านการเกษตร ซึ่งเกษตรกรบางรายยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

5.1.2 แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2 ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

- 1) กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่ม ให้มีการยกระดับการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน
- 2) กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น
- 3) กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและระบบงานด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เป็นมืออาชีพ เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาท
- 4) กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้แก้ปัญหาแรงงาน และพัฒนาระบบจัดการน้ำเชิงบูรณาการ
- 5) กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนด้วยวิถีกกลุ่ม การรวมกลุ่มจัดซื้อจัดหาปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิต การบริหารจัดการแรงงานและเครื่องจักรส่วนกลาง
- 6) กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคนิคเกษตรแม่นยำในการวางแผนการผลิต ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมการทำประกันภัยผลผลิต

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 กลุ่มของเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นเวลาเพียง 1 – 2 ปี การรวมกลุ่มจึงยังไม่เข้มแข็ง ทำให้ยังไม่มีอำนาจต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิต ดังนั้นควรสนับสนุนให้เกิดอำนาจต่อรองอย่างเป็นรูปธรรม สร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแปลงต้นแบบในการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้เกษตรกรต้องเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลัก

5.2.2 ส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะค่าปุ๋ย ซึ่งเป็นต้นทุนปัจจัยการผลิตที่มากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรใช้ปุ๋ยปริมาณมาก อีกทั้งราคาปุ๋ยมีการปรับตัวสูงขึ้น หากเกษตรกรใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ ลดการใช้ปุ๋ยเคมีเกินความจำเป็น จะช่วยให้ต้นทุนการผลิตลดลง โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ และกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน

5.2.3 การพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้เฉพาะทาง และต้นทุนในการจัดการค่อนข้างสูง จึงควรมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณและความรู้ เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล องค์กรปกครองท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 2562*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://co-arm.doae.go.th/profileslist.php?start=701>
- กฤตวิชัย สุขอึ้ง และธัญญรัตน์ ไชยปิง. (2564). *ต้นทุนและผลตอบแทนของผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน*. เชียงราย: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- นันทมน อีระกุล และพิมพ์มล แก้วมณี. (2564). *ประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญญาพร รักษาวงษ์. (2565). *การจัดการการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรแปลงใหญ่ในอำเภอศรีรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/9380>
- ประยงค์ เนตยารักษ์. (2550). *เศรษฐศาสตร์การเกษตร*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550
- ปราโมทย์ ยาใจ. (2560). *แนวทางการปรับเปลี่ยนพืชทดแทนข้าวนาปรัง เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก https://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2559-2560/PDF/wpa_8172/ALL.pdf.
- พงศ์เทพ อัครณกุล. (2563). *ยุทธศาสตร์การวิจัยการเกษตรรายสินค้า: ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พสุ เดชะรินทร์. (2551). *ชุดเครื่องมือการพัฒนางานองค์กร (Organization Improvement Toolkits) ตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชั่นพริ้นท์มีเดีย.
- ภักพล รื่นกลิ่น. (2560). *การวิเคราะห์ SWOT ของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันขั้นต้นในจังหวัดตาก*. ในการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ และระดับชาติ ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 5 คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี
- เมธิชา แบริชชิงตัน. (2567). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:183781>
- ฤทธิไกร ไชยงาม. (2562). *มาตรวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต (Likert rating scales)*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/659229>

- วาสนา พ่วงพรพิทักษ์ และวนิดา บุญโถม. (2565). *การศึกษาระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดขอนแก่น*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ศิริวัฒน์ ทรงธนศักดิ์. (2562). *คู่มือการจัดทำและวิเคราะห์ประมาณการข้อมูลต้นทุนการผลิตพืช*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2567). *ปี 2567 คาดไทยนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น 5.2% และนำเข้าจากประเทศ CLM เกือบทั้งหมด*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 1 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Corn-CIS3477-FB-28-03-2024.aspx>
- สมพงษ์ พรหมที และคณะ. (2565). *ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 27 ตุลาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSa/article/view/255990>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา: สินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *การศึกษาด้านทุนการผลิต ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคของการผลิตข้าวแบบแปลงใหญ่ กรณีศึกษาพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร*.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา กรณีศึกษาจังหวัดชัยนาท และสระบุรี. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร*.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). *การศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่*. สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2562*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2563*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *คำนิยามข้อมูลสถิติการเกษตร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2567*. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2568*. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2567*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อาทิตยา นาครักษ์ และธนพร พัฒนาปัจจุล. (2562). *การเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กรณีศึกษา : ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 1 พฤษภาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://cite.dpu.ac.th/upload/content/files/Project%20การเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์.pdf>
- เอกชัย อภิศักดิ์กุล และทรศนะ บุญขวัญ. (2553). *การจัดการกลยุทธ์ (Strategic Management)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Agriculture Market Information System, (2025). Supply and Demand Overview. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 24 ธันวาคม 2568 เข้าถึงได้จาก <https://app.amis-outlook.org/#/market-database/supply-and-demand-overview>
- INC quity, (2014). *PEST Analysis เครื่องมือวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกในการทำธุรกิจ*. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 ตุลาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://incquity.com/articles/pest-analysis>
- Maize Market Database, (2025). FAO-AMIS Agriculture Market Information System. [ออนไลน์]. สืบค้นข้อมูลวันที่ 24 ธันวาคม 2568 เข้าถึงได้จาก <https://app.amis-outlook.org/#/market-database/supply-and-demand-overview>

ภาคผนวก

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ “ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์”

ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการดำเนินงานซึ่งเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต นำไปสู่การจัดการสินค้า เกษตรสู่สมดุระหว่างอุปสงค์และอุปทาน สร้างเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตรได้อย่างมั่นคง ในอนาคตตามแผนปฏิรูปการเกษตร โดยเกษตรกรยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่และร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการการผลิต ทั้งนี้การกำหนดพื้นที่เป้าหมายของเกษตรแปลงใหญ่ดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ในเขตชลประทาน พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตสหกรณ์นิคม และพื้นที่เกษตรทั่วไป โดยเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่จะร่วมกันกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุกขั้นตอน จนถึงเชื่อมโยงตลาดกับภาคเอกชนแบบประชารัฐ การปรับระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิต โดยเกษตรกรหรือองค์กร เกษตรกรในพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ใกล้เคียงกันหรือติดต่อกันเป็นแปลงใหญ่ ทำให้เกิดขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น (Economy of Scale)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีภารกิจในการส่งเสริมถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จัดทำโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก และการใช้เทคโนโลยีเกษตรที่เหมาะสม เช่น เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด ช่วยพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพ ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการตลาด ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วน โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต ตลอดจนใช้อุปทาน ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีแปลงใหญ่ที่ขึ้นทะเบียนจำนวนทั้งสิ้น 9,961 แปลง เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 540,668 ราย พื้นที่ 8,536,775 ไร่ เกษตรกรมีการรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรรวม 198,217 ราย ส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากการดำเนินงานสะสม 7 ปี จากการลดต้นทุนการผลิต จำนวน 37,300.58 ล้านบาท การเพิ่มผลผลิตจำนวน 65,871.18 ล้าน รวมทั้งสิ้น 103,171.76 ล้านบาท (ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2566)

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิตสินค้าเกษตร มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน

1.2 เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น ผลผลิตมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1.3 พัฒนาสมาชิกแปลงใหญ่สู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม (SME)

2. หลักการทำงานของแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

กรมส่งเสริมการเกษตรยังคงมีการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ซึ่งได้ดำเนินการเป็นปีที่ 3 แล้วจึงมีการจำแนกประเภทแปลงใหญ่ไว้ตามปี พ.ศ. อย่างชัดเจน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2565 ปี 2566 และปี 2567 ตามลำดับ สำหรับแปลงปี 2567 นั้น เป็นแปลงใหม่ที่มีการรวมกลุ่มการผลิต การตลาด และจะต้องขอความเห็นชอบ และรับรองแปลงจากคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) เพื่อแจ้งผลการรับรองให้คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด และหน่วยงานที่รับผิดชอบทราบผลการพิจารณา พร้อมทั้ง แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อไป นอกจากนี้ แปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแต่ละปี ยังได้มีการจำแนกขนาด (Size) ของแปลงตนเองตามจำนวนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของแปลง ดังนี้

Size S คือ มีสมาชิกละน้อยกว่า 50 ราย

Size M คือ มีสมาชิกเท่ากับ 50 – 70 ราย

Size L คือ มีสมาชิกเท่ากับ 71 – 100 ราย

Size XL คือ มีสมาชิกมากกว่า 100 รายขึ้นไป

3. กิจกรรม และวิธีดำเนินงาน

3.1 แปลงใหญ่ปี 2565 (แปลงปีที่ 3)

3.1.1 กิจกรรมที่ 1 การบริหารจัดการแปลงใหญ่

1) วิเคราะห์จัดทำแผนและปรับปรุงข้อมูล สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการ ดังนี้

(1) การประชาสัมพันธ์ชี้แจงเกษตรกรให้เห็นถึงประโยชน์ ความสำคัญและวิธีการดำเนินงานของโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

(2) การวิเคราะห์จัดทำแผนรายแปลงและจัดทำแผนธุรกิจ จัดทำเวทีวิเคราะห์ เพื่อทบทวนและปรับปรุงแผนและเป้าหมายการพัฒนากลุ่ม โดยใช้ข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคล (IFPP) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อบรรลุเป้าหมาย 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการ และการตลาด

(3) การจัดเก็บข้อมูล โดยจัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลระบบ Co-farm.doae.go.th ร่วมกับทีมงานผู้จัดการและเกษตรกรสมาชิก

- ทบทวนบัญชีรายชื่อและข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกให้เป็นปัจจุบัน

- ประมวลผล และจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่ม/สมาชิกในปีที่ผ่านมา
ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิต และการตลาด
- ปรับปรุงข้อมูลในระบบ

หมายเหตุ

(1) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ให้ใช้ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) ข้อมูลการผลิต การตลาดของเกษตรกร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการจัดเวทีวิเคราะห์และวางแผนร่วมกัน ของสมาชิกโดยใช้เครื่องมือ Individual Farm Production Plan : IFPP มีการวิเคราะห์และวางแผนการผลิต รายบุคคล และแผนบริหารจัดการกลุ่ม ในการลดต้นทุน และยกระดับรายได้ และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ตามแบบจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานรายบุคคลสมาชิกแปลงใหญ่ เพื่อบันทึกไว้ในระบบ Co-farm.doe.go.th ให้สามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานจากการเข้าร่วมโครงการต่อไป

(2) การบันทึกข้อมูล : บันทึกข้อมูลในระบบออนไลน์ Co-farm.doe.go.th

(3) การรายงานผลการรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นแปลงใหญ่ ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลในฐานข้อมูลโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ให้ผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัดดำเนินการ ผ่านระบบ <http://Co-farm.doe.go.th> เท่านั้น ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องยึดข้อมูลในระบบ เป็นหลักฐานในการดำเนินงานโครงการ

(4) แปลงใหญ่ที่มีระบบการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน หรือสลับการใช้ในพื้นที่ การเพาะปลูกตามฤดูกาล และปรับปรุงข้อมูลในแผนการผลิตรายบุคคลด้วย

(5) ปรับปรุงการตั้งชื่อแปลง ให้เป็นแบบแผนเดียวกันเพื่อให้สะดวกต่อการจัดหมวดหมู่ รายงาน และสืบค้นข้อมูล ดังนี้ “แปลงใหญ่.....(ชื่อสินค้า)....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....”

2) การพัฒนาแปลง ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการที่สำคัญ คือ

(1) ให้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ และสอดคล้องกับระบบส่งเสริมการเกษตร (T&V System)

(2) สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดการให้มีการบูรณาการทีมงานในทุกกลุ่ม เพื่อสนับสนุน การดำเนินงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยมีกิจกรรมหลัก ดังนี้

- การวิเคราะห์จัดทำแผนรายแปลงและจัดทำแผนธุรกิจปรับปรุงข้อมูลพื้นฐาน แปลงใหญ่ติดตาม และประเมินผลและจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิต และการตลาด ด้วยการจัดเวทีเพื่อทบทวนและปรับปรุงเป้าหมาย การพัฒนาของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และนำข้อมูลมาบันทึกในระบบ Co-farm.doe.go.th โดยใช้ข้อมูล แผนการผลิตรายบุคคล (IFPP) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อบรรลุเป้าหมาย 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการ และการตลาด

- การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นการพัฒนาคุณภาพ การเชื่อมโยงตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม) เป็นการสนับสนุนการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน รวมกันผลิต และรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน โดยใช้แนวทางการพัฒนา Smart Group ของกรมส่งเสริมการเกษตร สำหรับถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดเวทีการถ่ายทอดความรู้ การศึกษาดูงาน การพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม เป็นต้น โดยอาจบูรณาการกับกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตร เช่น การกำจัดศัตรูพืช การจัดการดินและปุ๋ย การจัดการอาชีพเสริม เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมที่ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (หน่วยงานอื่น ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือกระทรวงอื่น ๆ และภาคเอกชน) ควรมีการบูรณาการจัดทำหลักสูตรการจัดทำแผนธุรกิจ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่มให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน หรือสินเชื่อต่าง ๆ ได้ โดยกิจกรรมที่ 1) และ 2) สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 8,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 12,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 16,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 20,000 บาท

ทั้งนี้ การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรสามารถปรับวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

- เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร/สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ สนับสนุนวัสดุในการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ เป็นต้น โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่มมีค่าใช้จ่าย ดังนี้

3.1.2 กิจกรรมที่ 2 การบริหารจัดการโครงการ

1) การบริหารจัดการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ กรมส่งเสริมการเกษตรพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เพื่อเป็นวิทยากรในการจัดการความรู้ให้กับเกษตรกร เพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ เพื่อให้สามารถเป็นวิทยากรให้เกษตรกรได้อย่างต่อเนื่อง

2) พัฒนาเกษตรกรเป็นผู้จัดการแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดอบรมเกษตรกรประธานแปลงใหญ่ ปี 2565 โดยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผนการผลิต การตลาด ตามแนวทางตลาดนำการผลิต ให้สามารถพัฒนาเป็นผู้จัดการแปลง ที่บริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3) การประชุมเชื่อมโยงการดำเนินงานคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. และแปลงใหญ่ เพื่อวางแผนการพัฒนาแปลงใหญ่

4) การจัดทำบัตรประจำตัวคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ทุกระดับ

5) จัดงานประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ กรมส่งเสริมการเกษตร ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ ผลงานการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ สื่อมวลชน และอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

6) การติดตามประเมินผลโครงการ ติดตาม กำกับการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และสำนักงานเกษตรจังหวัด และประเมินผลโครงการโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) จัดทำฐานข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ส่วนกลาง สำนักงานส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร ร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมการบันทึกข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ประมวลผลและรายงาน

8) การประกวดแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำหลักเกณฑ์การประกวดแปลงใหญ่ ปี 2566 จัดส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

9) บริหารจัดการสำนักงานขับเคลื่อนโครงการฯ จัดประชุม/ประสานงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดทำรายงาน พร้อมทั้งบริหารจัดการโครงการฯ ในทุก ๆ ด้าน

3.2 แปลงใหญ่ปี 2566 (แปลงปีที่ 2)

3.2.1 กิจกรรมที่ 1 การบริหารจัดการแปลงใหญ่

1) วิเคราะห์จัดทำแผนและปรับปรุงข้อมูล สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการ ดังนี้

(1) การประชาสัมพันธ์ชี้แจงเกษตรกรให้เห็นถึงประโยชน์ ความสำคัญและวิธีการดำเนินงานของโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

(2) การวิเคราะห์จัดทำแผนรายแปลงและจัดทำแผนธุรกิจ จัดทำเวทีวิเคราะห์ เพื่อทบทวนและปรับปรุงแผนและเป้าหมายการพัฒนากลุ่ม โดยใช้ข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคล (IFPP) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อบรรลุเป้าหมาย 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการ และการตลาด

(3) การจัดเก็บข้อมูล โดยจัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลระบบ Co-farm.doae.go.th ร่วมกับทีมงานผู้จัดการและเกษตรกรสมาชิก

- ทบทวนบัญชีรายชื่อและข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกให้เป็นปัจจุบัน

- ประมวลผล และจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่ม/สมาชิกในปีที่ผ่านมา ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิต และการตลาด

- ปรับปรุงข้อมูลในระบบ

หมายเหตุ

(1) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ให้ใช้ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) ข้อมูลการผลิต การตลาดของเกษตรกร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการจัดเวทีวิเคราะห์และวางแผนร่วมกัน ของสมาชิกโดยใช้เครื่องมือ Individual Farm Production Plan : IFPP มีการวิเคราะห์และวางแผนการผลิต รายบุคคล และแผนบริหารจัดการกลุ่ม ในการลดต้นทุน และยกระดับรายได้ และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ตามแบบจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานรายบุคคลสมาชิกแปลงใหญ่ เพื่อบันทึกไว้ในระบบ Co-farm.doae.go.th ให้สามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานจากการเข้าร่วมโครงการต่อไป

(2) การบันทึกข้อมูล : บันทึกข้อมูลในระบบออนไลน์ Co-farm.doae.go.th

(3) การรายงานผลการรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นแปลงใหญ่ ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลในฐานข้อมูลโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ให้ผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัดดำเนินการ ผ่านระบบ <http://Co-farm.doae.go.th> เท่านั้น ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องยึดข้อมูลในระบบ เป็นหลักฐานในการดำเนินงานโครงการ

(4) แปลงใหญ่ที่มีระบบการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน หรือสลับการใช้ในพื้นที่ การเพาะปลูกตามฤดูกาล และปรับปรุงข้อมูลในแผนการผลิตรายบุคคลด้วย

(5) ปรับปรุงการตั้งชื่อแปลง ให้เป็นแบบแผนเดียวกันเพื่อให้สะดวกต่อการจัดหมวดหมู่ รายงาน และสืบค้นข้อมูล ดังนี้ “แปลงใหญ่.....(ชื่อสินค้า)....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....”

2) การพัฒนาแปลง ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการที่สำคัญ คือ

(1) ให้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ และสอดคล้องกับระบบส่งเสริมการเกษตร (T&V System)

(2) สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดการให้มีการบูรณาการทีมงานในทุกกลุ่ม เพื่อสนับสนุน การดำเนินงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการในแนวทางเดียวกันกับแปลงปี 2565 โดยมีกิจกรรม ที่ได้รับการสนับสนุน ประกอบด้วย

- การวิเคราะห์จัดทำแผนและปรับปรุงข้อมูล

- การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การเชื่อมโยงการตลาด) โดยกิจกรรมที่1) และ 2) สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 8,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 12,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 16,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 20,000 บาท

ทั้งนี้ การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรสามารถปรับวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

- เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร/สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ สนับสนุนวัสดุในการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เป็นการสนับสนุนวัสดุ เพื่อประกอบการให้ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ เป็นต้น โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่มมีค่าใช้จ่าย ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 35,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 40,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 50,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 60,000 บาท

3.2.2 กิจกรรมที่ 2 การบริหารจัดการโครงการ

1) การบริหารจัดการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ กรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เพื่อเป็นวิทยากรในการจัดการความรู้ให้กับเกษตรกร เพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ เพื่อให้สามารถเป็นวิทยากรให้เกษตรกรได้อย่างต่อเนื่อง

2) พัฒนาเกษตรกรเป็นผู้จัดการแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดอบรมเกษตรกรประธานแปลงใหญ่ ปี 2565 โดยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผนการผลิต การตลาด ตามแนวทางตลาดนำการผลิต ให้สามารถพัฒนาเป็นผู้จัดการแปลง ที่บริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3) การประชุมเชื่อมโยงการดำเนินงานคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. และแปลงใหญ่ เพื่อวางแผนการพัฒนาแปลงใหญ่

4) การจัดทำบัตรประจำตัวคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ทุกระดับ

5) จัดงานประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ กรมส่งเสริมการเกษตร ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ ผลงานการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ สื่อมวลชน และอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

6) การติดตามประเมินผลโครงการ ติดตาม กำกับการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และสำนักงานเกษตรจังหวัด และประเมินผลโครงการโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) จัดทำฐานข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ส่วนกลาง สำนักงานส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร ร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมการบันทึกข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ประมวลผลและรายงาน

8) การประกวดแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำหลักเกณฑ์การประกวดแปลงใหญ่ ปี 2566 จัดส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

9) บริหารจัดการสำนักงานขับเคลื่อนโครงการฯ จัดประชุม/ประสานงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดทำรายงาน พร้อมทั้งบริหารจัดการโครงการฯ ในทุก ๆ ด้าน

3.3 แปลงใหญ่ปี 2567 (แปลงปีที่ 1)

3.3.1 กิจกรรมที่ 1 การบริหารจัดการแปลงใหญ่

1) วิเคราะห์จัดทำแผนและปรับปรุงข้อมูล สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการ ดังนี้

(1) การประชาสัมพันธ์ชี้แจงเกษตรกรให้เห็นถึงประโยชน์ ความสำคัญและวิธีการดำเนินงานของโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

(2) การวิเคราะห์จัดทำแผนรายแปลงและจัดทำแผนธุรกิจ จัดทำเวทีวิเคราะห์ เพื่อทบทวนและปรับปรุงแผนและเป้าหมายการพัฒนากลุ่ม โดยใช้ข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคล (IFPP) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อบรรลุเป้าหมาย 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการ และการตลาด

(3) การจัดเก็บข้อมูล โดยจัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลระบบ Co-farm.doae.go.th ร่วมกับทีมงานผู้จัดการและเกษตรกรสมาชิก

- จัดทำบัญชีรายชื่อสมาชิก รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการให้ครบถ้วนตามเงื่อนไขในการดำเนินงานในรูปแบบแปลงใหญ่

- เปิดแปลงและบันทึกข้อมูลสมาชิกในระบบให้ครบถ้วน เมื่อผ่านการรับรองจากคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านเกษตรระดับจังหวัด (SC) แล้ว

หมายเหตุ

(1) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ให้ใช้ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) ข้อมูลการผลิต การตลาดของเกษตรกร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการจัดเวทีวิเคราะห์และวางแผนร่วมกันของสมาชิกโดยใช้เครื่องมือ Individual Farm Production Plan : IFPP มีการวิเคราะห์และวางแผนการผลิตรายบุคคล และแผนบริหารจัดการกลุ่ม ในการลดต้นทุน และยกระดับรายได้ และนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานตามแบบจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานรายบุคคลสมาชิกแปลงใหญ่ เพื่อบันทึกไว้ในระบบ Co-farm.doae.go.th ให้สามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานจากการเข้าร่วมโครงการต่อไป

(2) การบันทึกข้อมูล : บันทึกข้อมูลในระบบออนไลน์ Co-farm.doe.go.th

(3) การรายงานผลการรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นแปลงใหญ่ ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงข้อมูลในฐานข้อมูลโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ให้ผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัดดำเนินการผ่านระบบ <http://Co-farm.doe.go.th> เท่านั้น ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องยึดข้อมูลในระบบเป็นหลักฐานในการดำเนินงานโครงการ

(4) แปลงใหญ่ที่มีระบบการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน หรือสลับการใช้ในพื้นที่การเพาะปลูกตามฤดูกาล และปรับปรุงข้อมูลในแผนการผลิตรายบุคคลด้วย

(5) ปรับปรุงการตั้งชื่อแปลง ให้เป็นแบบแผนเดียวกันเพื่อให้สะดวกต่อการจัดหมวดหมู่รายงาน และสืบค้นข้อมูล ดังนี้ “แปลงใหญ่.....(ชื่อสินค้า)....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....”

2) การพัฒนาแปลง ยึดหลักการดำเนินการแบบบูรณาการที่สำคัญ คือ

(1) ให้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสอดคล้องกับระบบส่งเสริมการเกษตร (T&V System)

(2) สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดการให้มีการบูรณาการทีมงานในทุกกลุ่ม เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการในแนวทางเดียวกันกับแปลงปี 2565 โดยมีกิจกรรมหลักดังนี้

2.1) การเตรียม

- รับรองแปลงผ่าน SC (รับรองภายใน 31 ธันวาคม 2566)

- จัดเวทีวิเคราะห์ จัดทำแผนและเป้าหมายการพัฒนาของกลุ่มตามการบริหารจัดการรูปแบบแปลงใหญ่ใน 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐาน GAP การบริหารจัดการ และการตลาด พร้อมทั้งติดตามและจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานแปลงใหญ่มานับที่ในระบบ Co-farm.doe.go.th และประเมินผลจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่มในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต คุณภาพ มาตรฐานการผลิต และการตลาด

2.2) การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรและบริหารจัดการ (เน้นการลดต้นทุนการเพิ่มผลผลิต พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่ Smart Farmer และเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร/องค์กร/วิสาหกิจชุมชน การตลาดและเชื่อมโยง)

- ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้านการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สำหรับการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรสามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดเวทีการถ่ายทอดความรู้ การศึกษาดูงาน การพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม เป็นต้น

- การสนับสนุนการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน รวมกันผลิต และรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน โดยการใช้แนวทางการพัฒนา Smart Group ของกรมส่งเสริมการเกษตร

- ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรด้านการตลาดและเชื่อมโยงการตลาด
มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยจัดกิจกรรมที่ (1) และ (2) สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 8,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 12,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 16,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 20,000 บาท

ทั้งนี้ การบริหารจัดการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรสามารถปรับวิธีการ
ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

2.3) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร/สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ สนับสนุนวัสดุ
ในการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เป็นการสนับสนุนวัสดุ เพื่อประกอบการให้ความรู้
ด้านการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เช่น การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การปรับปรุงคุณภาพ
ผลผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ เป็นต้น โดยดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม
มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

แปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 51 ราย) แปลงละ 40,000 บาท

แปลงขนาดกลาง (51-70 ราย) แปลงละ 50,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่ (71-100 ราย) แปลงละ 60,000 บาท

แปลงขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 100 ราย) แปลงละ 70,000 บาท

3.2.2 กิจกรรมที่ 2 การบริหารจัดการโครงการ

1) การบริหารจัดการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ กรมส่งเสริมการเกษตรพัฒนา
เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เพื่อเป็นวิทยากรในการจัดการความรู้
ให้กับเกษตรกร เพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ เพื่อให้สามารถเป็นวิทยากร
ให้เกษตรกรได้อย่างต่อเนื่อง

2) พัฒนาเกษตรกรเป็นผู้จัดการแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดอบรมเกษตรกรประธาน
แปลงใหญ่ ปี 2565 โดยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผนการผลิต
การตลาด ตามแนวทางตลาดนำการผลิต ให้สามารถพัฒนาเป็นผู้จัดการแปลง ที่บริหารจัดการกลุ่ม
ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3) การประชุมเชื่อมโยงการดำเนินงานคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. และแปลงใหญ่
เพื่อวางแผนการพัฒนาแปลงใหญ่

4) การจัดทำบัตรประจำตัวคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ทุกระดับ

5) จัดงานประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ กรมส่งเสริม
การเกษตร ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่และผู้สนใจ ผลงานการส่งเสริมเกษตร

แบบแปลงใหญ่ โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ สื่อมวลชน และอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

6) การติดตามประเมินผลโครงการ ติดตาม กำกับการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และสำนักงานเกษตรจังหวัด และประเมินผลโครงการโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) จัดทำฐานข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ส่วนกลาง สำนักงานส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร ร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมการบันทึกข้อมูลสมาชิกแปลงใหญ่ ประมวลผลและรายงาน

8) การประกวดแปลง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำหลักเกณฑ์การประกวดแปลงใหญ่ ปี 2566 จัดส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

9) บริหารจัดการสำนักงานขับเคลื่อนโครงการฯ จัดประชุม/ประสานงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดทำรายงาน พร้อมทั้งบริหารจัดการโครงการฯ ในทุก ๆ ด้าน

4. เป้าหมายการดำเนินการแปลงใหญ่

จากการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งหมด 26 กลุ่ม ซึ่งเข้าร่วมโครงการระหว่างปี 2563 – 2567 โดยทางกลุ่มเกษตรกรจะได้รับการส่งเสริมจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 3 ปี นับตั้งแต่ปีที่เข้าร่วม ดังนั้น มีกลุ่มที่อยู่ระหว่างการส่งเสริมอยู่ จำนวน 24 กลุ่ม ที่เข้าร่วมโครงการระหว่างปี 2565 – 2567 จะเห็นว่าการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการในระยะเวลาเพียง 1 – 2 ปี ซึ่งผู้วิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังคงรวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ ยังคงผลิตแบบต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างขาย อย่างไรก็ตาม ยังคงนำเอาองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับมาปรับใช้ จนเกิดผลที่ชัดเจน เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และชีวภัณฑ์ มาใช้แทนปุ๋ยเคมี ซึ่งทำให้มีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นและต้นทุนการผลิตลดลง ดังแสดงในตารางผนวกที่ 1.1

ตารางผนวกที่ 1.1 จำนวนแปลงการผลิต และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่โครงการ
ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2563 – 2567

ปีโครงการ (ปี)	จำนวนแปลงการผลิต (แปลง)	จำนวนเกษตรกรเข้าร่วม (คน)
2563	2	84
2564	-	-
2565	1	55
2566	11	421
2567	12	590
รวม	26	1,150

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ วันที่ 20 มกราคม 2568

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
อาคารศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ชั้น 2
เลขที่ 555 หมู่ 3 ตำบลแจะระแมอำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
โทรศัพท์/โทรสาร. 045 344654-5